

სალიტერატურო და სამეცნიერო ნახტავიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირადღეს

№ 26

ი ვ ნ ი ს ი 16 1896 წ.

№ 26

შინაარსი: განცხადება.—მართებლობის განკარგულება.—სხვა-და-სხვა ამბავი.—დაბა-სოფლების აღწერა.—სრულიად რუსეთის გამოფენა ნიჟნი ნოვ-გოროდში.—ზეპირ გადმოცემანი მესამე ამბავი, ზემო იმერეთში შეგრებილი და ჩაწერილი გ. წერეთლის მიერ.—მარდორი ვარდრობის ქალს ლექსი კნ. ნ. ნო ორბელიანისა.—გველებს მოძოვნიერებელი გ. წ.—ისა.—ორიოდე ს. ტყევა ყვავილის ატრის შესახებ ი. თ.—ისა.—* * * ლექსი დუტუ მეგრელისა.—ნუში (შემდგომი) ვ. ბარნოვისა.—კრიტიკა (შემდგომი) ფ. მახარაძისა.—საქველ-მოქმედი საქმე.—რეალის⁴ ფოსტა.—განცხადებები.—

მათი უაღვესტოვის იმპერატორებითი უმაღლესობათა დიდი მთავრინა მსენია ალექსანდრეს ასულისა და დიდი მთავრის ალექსანდრე მიხეილის ძის მფარველობათა ქვეშე მყოფი ქუთაისის გუბერნიის ცენტრალური კომიტეტი წყალ დღობისაგან და დიდ თოვლობისაგან დაზარალებულთა შემწეობის აღმოსაჩენათ, ამით აცხადებს, რომ ფული და ნივთები დაზარალებულთა სასარგებლოთ მიიღება კომიტეტის თანამჯდომარის, ქუთაისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა წინამძღოლის. თ. ს. გ. წყრეთლის სახელობაზე.

(3—2)

მი თანაშემწეც არ დაესწრო, უმაღლესათ ნაბრძანებია დროებითი მართველობა მხარეში და ჯარების უფროსი სარდლობა გადაეცეს კავკასიის კორპუსის სარდალს, კავალერიის ლერენალს, თავად ამილახვარს. მიედივარ ზა უმაღლესათ ნება დართული საზღვარ გარეთ, წინადადებას ვაძლევ თანაშემწესა ჩემსა, ინფანტერიის ლერენალს გრაფ ტატიშჩევს ჩემი ადგილი თანამდებობაში დაიჭიროს. ვაუწყებ ამ განკარგულებას კავკასიის სამართველო დაწესებულებათა და სახელმწიფო მოხელეთა.

ხელმოწერილია: მთავარმართებელი კავკასიის ლერენალ-ადიუტანტი შერემეტევი.

მართებლობის განკარგულება.

კავკასიის მთავარმართებელის ბრძანება თავის გამგეობისადმი.

ერენალ-ადიუტანტმა ობრუჩევმა მისის 30-ს ტელეგრაფით, № 1273, მაუწყა მე, რომ უმაღლესი ბრძანებით მე დათხოვნილი ვარ საზღვარ გარეთ ორი თვის ვადით და, ვინიცობაა, ჩე-

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ირსის მონასტრის გამგე არხიმანდრიტი ლეონიდი, როგორც „ნოვოე ობოზრენიას“ მეთუტყვია, გადაყვანილ იქმნა ქუთაისს; ხოლო იქ დროებით დანიშნული ეპისკოპოსი ალავერდისა,

ყოველდღე სამღვდელთა ბესარიონი, უნდა დაბრუნდეს თფილისს.

* *

მოვარებთ ჩვენ მკითხველებს, რომ თავდაზნაურთა ბანკის საგანგებო კრება არის დანიშნული ოთხშაბათს, 19 თიბათვეს.

* *

თერთმეტ იენისს მოხდა მესამე სხდომა ქალაქის საბჭოს კომისიისა წყალ-დიდობისაგან დაზარალებულთა შემწეობის აღმოსაჩენათ. სხდომა დანიშნულ იყო მხოლოდ ახალ შემოსულ თხოვნათა განსახილვათ. შემდეგ სხდომაზე განიხილვენ დანარჩენ თხოვნებსაც. მაშინ კომისიას შეეძლება გამოიკვლიოს, თუ ვინ უფრო საჭიროებს დაუყოვნებლივ დახმარებას. როგორც თხოვნებიდან ჩანს ზარალი რამდენიმე ათი ათას მანეთს აღემატება და აქ, აბა რას ვახდებთ ქალაქის მიერ გადადებული ამ მიზნისთვის 1500 მანეთი. საჭიროა უფრო ფართო დახმარება მთელი ქალაქის მცხოვრებთა მიერ.

* *

ამ ქაშათ თბილისში გვეწვია ქალბატონი მარჯარი ევორდოვი თავისი ოჯახით: მამით, დედით და ძმით. მას სხვა-და-სხვა ქართული წყაროებიდან შეუდგენია წმიდა ნინოს ცხოვრება ინგლისურ ენაზე და მზათ აქვს დასასტამბათ. ამას გარდა უკვე შაეთ გადუთარგმნია ინგლისურ ენაზე „ვეფხისტყაოსანი“ და სურს ქართულის ზედმიწევნით მცოდნე კაცებთან ერთად განმარტოს ზოგიერთი ბუნდოვანი ადგილების აზრი და შემდეგ მოამზადოს ინგლისურ ენაზე გამოსაცემათ. ამ ცოტა ხანში მარჯარი ევორდოვი თავის დედ-მამით და ძმით გაემგზავრებიან ერენისკენ სომხეთის ძველი ნაშთების განსახილველათ, განსაკუთრებით მას უნდა შეისწავლოს ძველი ანისის ტაძრის ნანგრევები.

* *

განათლების მინისტრმა ქ. ბაქოში ნება დართო საეჭო გიმნაზიის გახსნაზე. ამ გიმნაზიის წლიურ შესანახავ ხარჯს, 19 ათას მანეთს, ქალაქის თვით მართველობა კისრულობს.

* *

გორის სამოსწავლო სემინარიაში წელს სწავლა დაუმთავრებიათ და მასწავლებლობის ხარისხი

* *

მიუღიათ ჩვიდმეტ ყმაწვილს (მეთვრამეტე გამოშვება); იმათში ექვსი ქართველია: ბურჯანაძე, ხატიკაცი, შატბერაშვილი, ლოლობერიძე, თვლილიანი და ხაბურძანია.

* *

წელს ქუთაისის საეჭო გიმნაზიაში სწავლა დაამთავრეს ოც-და-თორმეტმა ყმაწვილმა; მათ შორის ცხრამეტი ქართველია: აბულაძე ი., ვაშაკიძე დ., გერარდი ვლ., ლლონტი სარ., გოკიელაშვილი სტ., ჯაფარიძე ივ., ჯაფარიძე კონს., ჯაფარიძე სპ., დილა მ., კობახიძე აპ., კორძაია ვლ., კერესელიძე დ., მგელაძე დ., მღივანი ალ., მღივანი სიმ., მიქელაძე სიმ., თურქია ვლ., ქოლოშვილი ვლ., ჭიჭიშვილი ვლ.; ხუთი რუსია, ერთი სომეხი, სამი ებრაელი, ერთი ჩეხი, და ორიც გერმანელი.

წერა-კითხვის საზოგადოების გამგეობისაგან: სახალხო სეირნობიდან ლატარია-ალეგრიტურთ, რომელიც გამართული იყო 2 თიბათვეს ამ წლისა, ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების სასარგებლოთ, შემოვიდა: ბაღში შესასვლელი და სალატარია ბილითების გაყიდვიდან 2264 მ. 30 კ., ყეტონების გაყიდვიდან 50 მ.; ბუფეტისაგან 40 მ. 20 კ. და ფულათ შემოწირული 160 მ., სულ 2514 მ. 50 კ. დაისარჯა: ნიეთების შეძენაზე 431 მ. 50 კ., მარკებზე 100 მ., ყეტონების გაყიდვებზე 51 მ., ბუფეტზე 36 მ. ზ სეირნობის გამართვა-მოწყობაზე 570 მ. 60 კ., სულ 1188 მ. 10 კ. წმინდა შემოსავალი დარჩა 1326 მ. 40 კ. საზოგადოების გამგეობა თავის მოვალეობათ თვლის გამოუტყდალს უდრემსი მაღლობა კნენა მ. ე. ჯამბაკურ-ორბელიანისას, ე. ი. სარაჯიშვილისას, კ. ე. ოქრომჭედლიშვილისას, თვადს ნ. ზ. ჭავჭავაძეს, თ. კ. ი. მუხრანბატონს, თ. ე. დ. ქობულიშვილს, ნ. ბ. ლოლობერიძეს, ბ. ე. ლოსაბერიძეს, ასტეწათურაძეს, კორონას, მიასნიკოვს, მილოვს, დემურაძეს, ჩარახჩიანოვს, ლოტს, თეთრადეს, კაცს, კურდღელიშვილს, კაროტკოვს, კახეთის, ალაზნის ზ მელაანის ფირმებს, ქუთაისის, ახალციხის და ზესტაფონის საზოგადოებას და სხვათა ფულისა და ნიეთების შემოწირვისათვის და აკრებთვე ყველა იმ პირთ, რომელთაც ხელი შეუწყვეს და დახმარება ამოუჩინეს სახალხო სეირნობისა და ლატარია-ალეგრის გამართვას.

* *

რედაქციამ მიიღო შემდეგი გამოცემანი:

1) მთიულეთი 1804 წელს, ალ. ფრონელისა, თფ. 1896 წ., გვ. 359, ფასი თოთხმეტი შაკური, წმინდა შემოსავალი ამ წიგნისა გადადებულია „წერა-კითხვის“ საზოგადოების სასარგებლოთ.

2) ჩვენი დროის ეროვნება კარლ კაუციუსა, თარგ. დ. კალანდარიშვილისა, ახალ-სენაკი, 1896 წ. გვ. 70, ფასი ორი შაური. გამოც. ძმათა თავართქილადეთა № 61.

3) ანუკა ბატონიშვილი, ისტორ. მოთხრობა გრიგოლ ჩჩუქელაშვილისა, ახალ-სენაკი, 1896 წ. გვ. 94, ფასი 10 კაპ.; გამოცემა ძმათა თავართქილადეთა № 59.

4) გემის დაღუპვა, პოემა სილოვანისა, ქუთაისი, გვ. 29, ფასი 10 კაპ.

ბ. ალ. ფრონელის ფრიად საინტერესო წიგნის „მთიულეთის“ განხილვას ჩვენ ცალკე წერილს ვუძღვნივთ.

დაბა-სოფლების აღწერა.

საყურადღებო ამბები

ართლიდან: რაც დაგეაკლო წარსულის წლის წყალ-დიდობამ, ამ ზამთარს დიდმა თოვლმა და ქარ-ბუქმა, ის შეგვიისრულა 26-ს მაისს მოსულმა თქვმა. აღარ დარჩა თითქმის ადგილი გორის მაზრაში რომ ზარალი არ მიეცეს ნიაღვრებს. წალეკა ზოგან მთელი მინდვრები, ვენახები, ბაღები, ქალები, სახლები და ზოგან ხომ ხალხიც იმსხვერპლა. სხვათა შორის დავასახელებ რამდენსამე სოფელს, რომელთ ზარალი უფრო საგრძნობელია: დ. მეჯვრის-ხევი, ს. ერედვი, დვანი, სადაც ნიაღვარმა რამდენიმე კაციც იმსხვერპლა, სხვათა შორის დაახლოებით ერთი დუხაბორიც და სხვა. ერთი სიტყვით 26-ს მაისს მოსულმა ავდარმა თავზარი დასცა ყოველგან, წახდინა სადაც კი ხიდები ან ბოგირები და გზები იყო. იქ, სადაც თავის დღემი თვალთ არავის უნახავს ცუარი წყალი, დღეს დიდი რუებია გაკეთებული; წყაროები უგზო-უკვლოთ დახეტიალებენ და აფუჭებენ: გზებს, ხნულებს, ნახანგ-ნათესს. ყოველ ზემო ჩამოთვლილ ამბავს თუ იმასაც მიუმატებთ, რომ უგზო-უკვლოთობისა გამო ყურნალ-გაზნთები გვიან მოგედის, არა გვეყურება-რა სხვა ადგილებიდან, მაშინ ადვილათ მიხედვით, თუ რა ყოფაშია ვართ პროვინციელები.

ქშიჭი — ქ.

* *

ქვემო რაჭა. რას გვიპირებს ეს დალოცვილი ბუნება, ველარ გამოცეციანით. როგორც იქნა დღემდის მარტო იმედით მოვანწიეთ, დღეიდან კი ამ იმედის ნაცვლათ სასოწარკვეთილებას უნდა მივეცეთ. მართლაც 1894 წლიდან დაწყებული ეიღრე დღემდე ძლიერ დასჯილი ვართ, თუ მოუსავლობით, თუ წყალდიდობით და ნიაღვრებით, თუ სასტიკი და გაუთავებელი ზამთრით და შემდეგ დაუწყნარებელი წვიმებით. შემოდგომაზე პურით დათესილი ყანები დაცალიერებულა, თესლი ამოღა და ყანები ხელ-ახლა დათესეს; ხენა-თესვა როგორც იქნა ამ მაისის დამლევს გათავდა, ესეც დიდი ზამთრის და შემდეგ უამინდობის გამო. აპრილში ნათესი ჯერაც არ ამოსულა და ამოსულსაც საიმედო პირი არ უჩანს, ისე გაყვითლებული, გაწერილებული და ბალახ მორეულია. აქ ახლაც ძლიერ ცივა; ეს არის მიზეზი, რომ თესლი ნაყოფს დროზე არ იღებს; ვენახიც შეშინებულია სიცივით. აგერ გათავდა გაზაფხული და დღემდის არ ყოფილა ერთი დღეც, რომ უწვიმით და საამურათ დაღამებულიყოს; დღეში ბევრ ნაირათ იცვლება ჰაერი; მზე თუ ამოვიდა, რამდენსამე საათს შემდეგ წვიმს, ბოლოს სეტყვა და ქარიშხალია. 24 მაისს სეტყვამ და ნიაღვრებმა ძლიერ დაზარალა ხონჭიორი, ქედისუბანი, ჯვარისა და საკეცა, 28 მაისს საღმელი, კრიხი და კვირიკე-წმინდა; ამ სოფლებში ნიაღვრებმა და სეტყვამ ყველაფერი მოსპო, ცალიერი-გადარეცილი ადგილების ამარა დატოვა მცხოვრებლები; ოთხხეხი შინაური საქონელი და წასქვილები ბევრი წაიღო წყალმა. გზები ძლიერ გაფუჭებულია, სოფლიდან სოფლამდე მიმოსვლა შეუძლებელია; ხალხი მუდამ დღე აკეთებს გზებს, მაგრამ ბუნებას ვერ აჯობებს, ამ საათში გაკეთებულს მეორე საათში აქცევს და ახდენს ნიაღვრები და მოდიდებული წყლები; მუშა აქაც ტყუილი ცდება. მთის სოფლები კიდევ უფრო საცოდაობას წარმოადგენს, ვინც ბარისა; ამ სოფლების მახლობელ მთებზე, სადაც ყანები და სათბებები აქვთ, ჯერ კიდევ დიდი თოვლია; თავის დროზე არც თივა, არც მოსალოდნელი სათიბა იქნება და დღესაც საქონელი საკმარის ბალახსაც მოკლებულია. მათში ნიკორწმინდა უფრო შესაბრალოია; ერთათ ერთი მისი იმედი და საქებარი შაორი წყალში ლივილივებს; ზღვასა ჰკავს სწორეთ; სოფლამდე მოუწევს სადაც არის; მრავალი ყანები დაფარულია; გზატკეცილიც გადავლილია; ხარისთვალას იქით ბორანი მუშაობს და მით გადის ხალხი ერთი ნაპირიდან მეორე ნაპირს. თორმეტამდე სო-

ფელი ჰევეს მისი წყალობით საქონელს, წელს კი არ არის ამ მხრით იმედი შაორისა. ყოველივე ამას რომ დაუემატოთ ფულის სძიერე (ჩვენი მუშა ზამთარშივე დაბრუნდა შინ ცალიერ-ტარიელი) და სხვა მხრიდან მოსული არა საიმედო ამბები მოსავლის შესახებ, ადელი წარმოადგენი იქნება ჩვენი მდგომარეობა.

მეთაფეურე.

* *

დასა დიდიჟანი (განჯის გუბ.). აპრილის პირველ რიცხვებიდან დაწყებული მაისის გასვლამდე თითქმის გადაუღებლათ წვიმს: წყლები გადიდდენ, ხიდები აღარ არის, ზოგან გზები გაფუჭებულია და ზოგან სახლებიც ჩამოაქცია ნიაღვრმა!..

მინდვრებში ბალახი თუმცა უნებათ მოვიდა, მაგრამ სამაგიეროთ ჭინახული გაფუჭდა დაუწყნარებელი ავღრების გამო. ყველა ამბებს დაუმატეთ კაჭლის ოდენა სეტყვა, რომელიც პირველ თიბათვეს მოვიდა (მ წამზე მეტი გასტანა) და რომელმაც თუ სადმე ხეხილი მოიპოვებდა გაანადგურა! ხეების ტოტები დაამტერა და სახლების ფანჯრებს შუშები ჩაუღწია!..

ტრ. ი — ქ.

* *

ს. ჩაქუთი (ლიხაურის საზოგადოება). გაზ. „კვალის“ № 22-ში დაბეჭდილი იყო რამდენიმე ცნობა შესახებ რწმუნებულ ჩემდამო ქაქუთის სამრევლო სკოლის არსებობისა ბ. ვინმე გურულის მიერ. რადგანაც მოულოდნელათ ამ სკოლის ბედი სულ სხვანაირათ დატრიალდა, ჩვენდა საუბედუროთ, ამიტომ საჭიროთ ვთელი ვაცნობო მკითხველს, თუ რაშია გარემოება. აქამდის ის გეჰონდა სამწუხაროთ, რომ მრავალ ნაკულევენებათა გამო ეს სკოლა საკმარისათ ვერ ასრულებდა თავის დანიშნულებას და აბა ამას ვინ მოიფიქრებდა, თუ რაც გეჰონდა ზოგიერთი პირების შემწეობით მოპოვებული — გვიგინათ ჩემი ექვსი წლას უსასყიდლო შრომისა, იმასაც კი დავკარგავდით? წასულ მაისის სამს, დამით — არ ვიცი, განზრახ, თუ გაუფრთხილებლობის გამო ¹⁾, ვიღაცამ გაუჩინა ცეცხლი ამ სკოლის შენობას და ყოველივე მისი მოწყობილებით ერთიანათ გადაბუგა. ცეცხლის გაჩენა აღრე არაგის ვაუგია, რადგან შიგ

არაგინ ღამეს არ ათევედა და ახლო-მახლო მეზობლები მუშაობისაგან დალოილინი ღრმა ძილს მიცემოდენ. ცეცხლის გაჩენა ისე გვიან გაიგეს, რომ მისი გაქრობა შეუძლებელი იყო. როცა გავიგე ეს სამწუხარო ამბავი, დაუყოვნებლივ გავეჰანე სკოლისაკენ, სადაც თვალ წინ წარმომიდგა გულის შემზარავი სურათი: მთელი სკოლის შენობა თავისი სამოსწავლო ნივთებით ფერფლათ ქცეულიყო; შეგროვილიყო თითქმის მთელი სოფელი. ყველას ღრმა მწუხარება ეტყობოდა. — გული ამიხუცდა, კინაღამ ტირილი მოვრთე, მაგრამ ბოლოს გული იმით შევიმაგრე, რომ ამ საქმეში ამდენი თანამგრძნობი ჯერ არ მინახავს, რამაც გამოუთქმელათ მანუგეშა. — დედაბრები, მეტს რომ ვერას გამხდარიყვენ, კანკალით წყველიდენ ბოროტების ჩამდენს: „ლმერთო, შენ დაწვი და დადაგე მისი სოფლობაო“. მაჰმადიანები გაბრაზებულა იმუქრებოდენ: „შევიტყობდეთ ამის მქნელს, ორ ყურ შუმიან თოფს ეკრავო“. სხვები ცეცხლზე თბებოდენ და ყალიონსაც ეწეოდენ. ბოლოს ჩვეულებისამებრ შეიკრიბენ პატარა მოსწავლეები, რომლებიც ამსანახაობაზე ერთიანათ გაფითრდენ — ზოგიერთებმა გულ-ამოსკენით მორთეს ტირალი, ზოგი ჩუმათ ქვითინებდა; სულ პატარები კი დავერდულილ რვეულებს და დატეხილ დაფა-გრიჟილებს ათვალეირებდენ: „ნეტა ჩვენი რომელიაო“, კითხულობდენ. ამის დანახვაზე ყველას გული აერია და ერთ ხმათ განახლეს წყველა-მუჰარა: „ლმერთო, შენ ჰკითხე ჩვენი საცოდავი ბაღლების ცოდვა, ვისგანაც ეს დაიწვაო“. 5-ს მაისს ადგილობრივ ბოქაულმა გამოიძია ეს საქმე და აღმოჩნდა, რომ ცეცხლი სკოლის შენობას გარედან წაქიდებია. დამნაშავე ჯერ არ აღმოუჩენიათ. ზარალი 400 მანეთამდეა. 13-ს მაისს მე მიემართე ლიხაურის საზოგადოებას თხოვნით, რომ დამწვარ სკოლის განახლებისათვის შემწეობა აღმოეჩინათ. აი, შემომწირველთა სია: ბ. ისაია გოგოლიშვილმა ორა მანეთი, თითო მანეთი შემოწირეს: აზ. პატ. თაყაიშვილის ასულმა, მკა თაყაიშვილის ასულმა, პაღაზარ. ვრ. თაყაიშვილმა; ქ ბ. ფეოდ. კვაჭაძისამ. ბ.ბ. სოლ. ჭეიშვილმა, ილ. ცეცხლაძემ და პ. ნ. ურუშაძემ; ე.ხ. თოიძემ 60 კ, ალ. კვაჭაძემ 50 კაპ., ათარ. თოიძემ 50 კ., მ. სიორიძემ 50 კ., ირ. სალუქვაძემ 50 კ, ნიტ. კახიანმა 50 კ., შერმან სალუქვაძემ 50 კ., ბეჟია ვასაძემ 50 კ., სიო თოფურიამ 50 კ., აბ. ურუშაძემ 40 კ.; მ. ჭელიძემ 40 კ., მ. კალანდარიშვილმა 40 კ., პაე. გობრონიძემ 40 კ., კაკ. გორდელაძემ 40 კ., ან. სალუქვაძემ 40., ფარ. გორდელაძემ 40 კ., ლ. ურუშაძემ 40 კ., ი. თოიძემ 50 კ., დ. ცეცხლაძემ 30 კ., ი. გოგოლიშვილმა 20 კ., ა. სალუქვაძემ 20 კ.,

¹⁾ რადგან სკოლის შენობას სასოფლო გზის პირას იყო აგებული, ამიტომ შეეძლო უცნო მგზავრსაც შეფარება მის დერეფანში და გაუფრთხილებლობით ამ საქმის ჩადენა (?).

ერ. სალუქვაძემ 40 კ., გ. ლომჯარიამ 20 და სამ. თაიძემ 20 კ. სულ შემოვიდა ცხრაშვიტი მანეთი და ექვსი შაური. 2 იენის გაიმართა წარმოდგენა ბბ. ფ. და ივ. მგელაძეთა თაოსნობით, ამავე სკოლის სასარგებლოთ, რომლიდან ხარჯს გარდა სკოლას ღირსი თერთმეტი მანეთი. ამასთანავე მიმართავ თხოვნით ყველა პატივცემულ პირებზე, რომლებიც ისურვებენ რაიმე შემწეობის აღმოჩენას განსახლებულთ შემოხსენებული სკოლის შენობისა. შემოწირულება გაიგზავნება შემდეგი ადრესით: Въ гор. Озургети. Члену почительства востан. Какутской церк.-прих. школы, къшу Дюм. Шев. Шавишвили.

მ.სწავლებელი რაქდენ კონტრბიქ

* *

ს. მიქელ-გაბრიელი (გურია). აგერ ორი წელიწადია, რაც მიქელ-გაბრიელის საზოგადოებას სურს ორკლასიანი სასწავლებლისთვის ახალი შენობის აგება. ძველი სკოლის შენობა აგებულია იმ დროს, როცა აქ პირველ დაწყებითი სასწავლებელი იყო და ამ ქაშათ, როცა სწავლის მსარგებლოთა რიცხვი ერთი-სამათ მეტია, შენობა სრულებით უფარგისია; მეორე კლასის მოსწავლეები იძულებული გამხდარან ხან ერთი ვაჭრის სახლს შეაფარონ თავი, და ხან მეორესას. ამ გეგარ პირობებში სწავლა, მგონია, ნაყოფს ვერ მოიტანს; ამას თვით მცხოვრებნიც ხედავენ და უნდათ ახალი შენობის აგება; მაგრამ საქმეც ის არის, რომ ამ „ნდომას“ ბოლო აღარ მიეცა. საუბედუროთ, აქ თავი იჩინა რაღაც „პარტიობამ“. არ იქნა და ვერ შეთანხმებულან, სად უნდა იქნას ახალი შენობისთვის არჩეული ადგილი. ნუ თუ შეუძლებელია გადაწყვეტა, ძველი ადგილი ჯობია, თუ სხვა! ეს ძნელი არ არის, მაგრამ, რას იზამ, როცა საზოგადო საქმე ეინმეს პირად ინტერესს შეეჯახება? ამ საქმეში არა მცირედი ბრალი მიუძღვით სოფლის შეგნებულ პირთაც.

აქ უნებლიეთ მაგონდება ამავე სოფელში მომხდარი წინანდელი სამი წლის ამბავი. ეს არის ეკლესიის აშენების თაობაზე მომხდარი „პარტიობა“, როდესაც ერთმა „ძლიერმა ამა სოფლისამ“ გადალახა ხალხის თხოვნა, ანაცვალა ის პირადს ინტერესს და სოფლის ორი მესამედი პირში ჩალა-ამოვლებული დატოვა; ამას მოყვა ეკლესიის შენობის დაწვა, და დამნაშავეთა სასტიკი სასჯელი. ამას ზედ დაერთო სოფლის აკლება: თითოეულ კომლს იმ წლის განმავლობაში გადახდა 60—80 მანეთამდე. ყველა ეს მოხდა „პარტიის“ ბელადის პირადი ინტერესების

გამო. ამ საქმეში დამნაშავე ვაჟ ბატონი-კი დღესაც სინდის დამწვიდებული დაპარპაშობს.

ამ გეგარივე „პარტიობა“ აფერხებს ახლა სკოლის საქმეს. ნუ დავივიწყებთ, რომ ერთი სკოლა ერთს აღაგას უნდა აშენდეს და არა თითოეული მოსახლის ეზოში. მიიღეთ მხედველობაში, რომ ამ ქაშათ მთავრობა, თუ არ ეცდები, 800 მანათით გვეწვეა, თუ დანარჩენს ჩვენ ვიცისრებთ; ერთ-სიტყვით აუცილებლათ საქაროა, რომ მამაველ სექტემბრისთვის სკოლის შენობა მშათ გვექონდეს, თორემ საქმის წახდენის შემდეგ თითებზე კბენა, ველარაუვერი ნუგეში იქნება.

ამ ცოტა ხანში ეს მესამე მამასახლისი გეყავს; ამას უნდა მივაწეროთ ის, რომ ვერ ვეღირსეთ სასოფლო სამმართველოს (კანცელარიის) საქმის გადაწყვეტას.

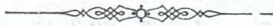
გუშ.

სრულიად — რუსეთის გამოდვენა ნიჟნი-ნოვგოროდში.

ნიჟნი-ნოვგოროდში 29 მაისს ფინანსთა მინისტრმა, ბ. ვიტტემ გახსნა სრულიად რუსეთის გამოდვენა. ეს არის მეორე გამოდვენა მთელ რუსეთში, პირველი მისი მსგავსი მოხდა 14 წლის წინეთ ქ. მოსკოვში. აწინდელი გამოდვენის მზადებას შეუდგენ 1893 წელს. როგორც გაზეთებში იწერებოდენ, ეს გამოდვენა გახსნის დროზე სისრულეში კიდევ არ იყო მოყვანილი: მრავალი შენობები ექსპონატებისათვის, ქუჩები და სხვ. მოუწყობელი იყო, და თვით ექსპონატები ისევ დაუწყობელი იყო, ზოგიც სულ არ იყო ჯერ მოტანილი. მაგრამ ყოველ შემთხვევაში გამოდვენის გახსნისათანავე მას დიდი წარმატება ეტყობოდა. ამ გამოდვენის ფასი 28 მილიონს აღემატება. ის შედგება 20 განყოფილებიდან; თითოეული განყოფილება კიდევ დაყოფება კლასებათ, ჯგუფებათ და სხვ. გამოდვენის მიზანია, გააცნოს საზოგადოებას სრულიად რუსეთის მრეწველობის და აღებმიცემობის საქმე, მისი ტექნიკური წარმატება და სხვ. ამას გარდა გამოდვენის დროს მოხდება სამრეწველო და სააღმშენებლო კრება, რომლის ერთ განყოფილებაზე წიგნის სტამბის და გამოცემის საქმე იქნება განხილული. გამოდვენა გაატანს სამ თვეს; ამიტომ ჯერ კიდევ აღრეა ნაყოფიერ შედეგებზე ლაპარაკი. — რასაკვირველია, გამოდვენა ყოველთვის აუტაცხედ ხალხს მი-

იზიდავს, ამიტომ ერთ უმთავრეს საკითხს შეადგენს ამ ხალხის გამოფენის დროს დაბინაუების და გამოკვების საქმე. ცხადია, რომ ამ დროს ყველაზე უფრო თავისუფლად შესაძლებელია მოსული ხალხის გაყვლეფა, ამის წინაშე აქ ყველა უღონოა. არც ერთი გამოფენა ამ მხრით, არც უცხოეთში და არც ჩვენში, კეთილ მოწყობილათ არ ჩაითვლება. ასევე ითქმის აწინდელ გამოფენაზეც. ამ გარემოებას კარგათ ხედავდა ნიჟინ-ნოვეგოროდში არსებული მასწავლებელთა დამხმარებელი საზოგადოება და ამიტომაც შეუდგა გამოფენაზე მოსულ სოფლის მასწავლებელთათვის იაფათ მოთავსების და დაბინაუების საქმეს. ამისათვის ვისაც სურდა იქ წასვლა, საჭირო იყო წინდაწინ განცხადება. ჯერ კიდევ ვინემ გამოფენა გაინსნებოდა აშარჩი განცხადება 6100 მეტი შევიდა ხსენებულ საზოგადოებაში; საზოგადოებას კი მხოლოდ 5500 კაცისთვის შეეძლო იაფი ბინის მოენა. ამ ჟამათ გამოქვეყნებულია ფინანსთა მინისტრის განკარგულება, რომლის ძალით ყველა მასწავლებელთა მოსწავლეებს უფასოთ წასვლის ნება ეძლევათ გამოფენაზე. უფასოთ წასვლის ნება ეძლევათ აგრეთვე ხსენებულ გამოფენაზე რუსეთის ყველა ფაბრიკების და ქარხნების მუშებს.

ზეპირ გადმოცემანი,

სქოი იმერეთში შეკრებილი და ჩაწერილი გ. წერეთლის მიერ.

გარსია ლონდაძის ნამბობი რუსის ჯარის პირველ შემოსვლაზე იმერეთის დასაპყრობათ.

მესამე ამბავი. *)

მ დროს მეფის სარდლათ ითვლებოდა ქაიხოსრო წერეთელი. იმასა და ზურაბ წერეთელ შუა პირდაპირი მტრობა იყო ატეხილი, რადგან ერთი იყო სოლომონ მეორის, იმერეთის მეფის, ერთგული ყმა, და მეორე კი მისი წინააღმდეგი, რომელიც იჯდა სახეგრეს და ჰქონდა მიწერ-მარწერა გამართული იმერეთის არეულ საქმეებზე მთავარმართველთან, რომელიც ემზადებოდა ზურაბ წერეთლის რჩევით ჯარის შეყვანას იმერეთში ციხეების ასაღებათ და ამ ქვეყნის ხელში დასაქვრათ.

ქაიხოსრო წერეთელმა წინდაწინ იცოდა ეს ამ-

ის. „გაბა“ № 25.

ბავი და, როგორც მეფის ერთგულმა ყმამ და იმერეთის სარდლმა, მოახდინა დროის შესაფერი განკარგულება. ის გამაგრდა ორასი ჯარის კაცით კორტოხზე. მას თან ახლდა ბრძოლაში გამოცდილი მარჯვე კაცები: გოგია გოდებრელიძე, მამუკა აბაშიძე და მათა საყვარელიძე, რომელიც თავის კაცებთან გამაგრდა საფიჩხიაზე (სურამის მთების მაღლობებზე). ქაიხოსრო წერეთელს საყარაულოზე (ხეფინიხევის გადასავალზე) ჰყავდა დარაჯები დაყენებული, რომელთაც მეთაურობდა მხნე მეომარი გოგია გოდებრელიძე. რუსის ჯარები მოადგენ კორტოხს და საყარაულოს ერთ დროს! შეიქნა სასტიკი ბრძოლა, რომელიც გაძვლდა რამდენსამე დღეს. იმერლები თავგამოდებით იბრძოდნენ და დიდი ზარალიც მისცეს რუსის ჯარს, რომელსაც წინ უძღოდა ზურაბ წერეთელი და საიდუმლოთ გასავალი გზებით თავს უფლდა ქაიხოსრო წერეთლის ჯარს, მაგრამ ყოველი მისი ცდა და ხერხიანობა ამაოთ დაჩჩა. ვერც აქ და ვერც საყარაულოზე რუსის ჯარები ვერ შემოუეიდნენ იმერლებს. ამ ბრძოლაში მამუკა აბაშიძე დაჭრეს ხმალ-და-ხმალ გადასევის დროს და ბასილიკმა ლონდაძემ ზურგით გამოიჩანა ის ბრძოლის ეელიდან. აქ რომ ვერა გააწყვეს რა, მერე ზურაბის რჩევით უეცრათ თავს დაესხნენ საფიჩხიაზე. დათია საყვარელიძემ აქ გმირულათ ისახნელა თავი და გამაგრდა, სანამდის ქაიხოსრო წერეთელი არ მიეშველა. მას ჰყავდა მედროშეთ კაცია იაშვილი *), კაცი მხნე, ახოვანი და დიდ ტანოვანი. საცა ის გაჩნდებოდა თავზარ დამცემი ხმით, ყოველგან იმარჯვებდნენ. „კაცია იაშვილი მოდისო“ — რომ გაისმოდა ჯარში, დაღონებული და ძალიან დაღალულიც რომ ყოფილიყვენ, მაინც ყველა ცოცხლდებოდა ბრძოლაში და გამხნეედებოდა. ქაიხოსრო წერეთელი კაცია იაშვილს გვერდით არ იცილებდა და ბრძოლაში ხშირათ მის დროშას უკან დაყვებოდა. კაცია იაშვილს ჯვარის მტერითველს და მედროშეს ეძახოდნენ! რუსის ზარბაზნებმა საფიჩხიაზედაც ვერა გააწყვეს რა.

*) კაცია იაშვილს მეც მოვსწრებოვარ. ის იყო დრმა მოსუცნებული, წველი მოსწილი და წინსაბიჭვი ჟოხით დადიოდა. თუმცა ნასეკრათ მიწის იყო დაღუწული, ცრამ შუატანის კაცი მაინც ბეჭეპამდის ვერ წვებოდა. მე ვიყავი იმ დროს თარბეტი წლის ბავში და კანკზე რომ დავეზომებოდი, მისი მუსღის თავი მსრეპზე მწვდებოდა. ამ კანს ჰქონდა თოფის წამლით თვალის უბეუბი ამოშავებული, არწივის ნისკარტსაკით მოსწილი ცსვირი და დიდწონი თვალუბი. დიდი სძით იცოდა ღზაჩავი და აღწვანტაფუბი რწამდა ასღანჯელი დროის.

გ. წერეთელი.

მაშინ ზურაბ წერეთელმა მიწერა წიგნი ქაიხოსროს: „ჩემო ხელმოწიფე ბატონო მეფის სარდალო. რუსის ჯარი იმერეთში სამტროთ კი არ მოდის, არამედ სამოყვროთ. მეფეს უნებებია ქუთაისის გადასვლა ვარციხიდან და რუსის ჯარის თანხლება. ბატონი თვითონ არ წუხს სამეფო ტახტს და ჩვენ რისი მაქნისი ვართ. სიცოცხლე რისთვის უნდა გავიმწაროთ, როცა პატივი, დიდება და ღირსეული დასაჩუქრება მოგველის. ჩვენ აქ ჯარები ყოველ დღე გვემატებიან. დღეს თუ ხვალ საფიჩხიაზე გადმოვალთ და თქვენი ერთი მუტა ჯარი რომ ხელში ჩაგვივარდეს, რაღა პირით უნდა ეჩვენოთ მთავარმართებელს. ჰჯობია უკან დაიხიოთ და გზა მოგვეცეთ ვარციხისაკენ, საცა მეფე უნდა შემოგვეგებოს და დიდებით შევიყვანოთ ქუთაისში. თქვენი ფერხთა ერდომი ძმისწული ზე ერთგული მოსამსახურე ზურაბი“. ამას შემდეგ ქაიხოსრო წერეთელმაც არჩია უკან დახევა. იქეიც აიღო, ვაი თუ ტყულაც ვიბრძოდეო. იქ მეფე თუ გაუჩრგდა მთავარმართებელს, მე აქ რაღა მაქნისი ვიქნებო. მოშალა ჯარები საფიჩხიაზე, დაიხია უკან და გავემართა მეფესთან ვარციხეს.

მოდანახის ციხის აღება

ნანია ჯაფარიძის ნაშრომი, რომელიც იყო 96 წლის და მიიჭვალა მეფისმოცი წლებში.

მეოთხე ამბავი.

მეფე სოლომონ მეორე რომ გაიქცა ქალაქიდან, მას თან გაყვა სარდალი ქაიხოსრო წერეთელი. ხოლო მეუღლე მისი ქეთევან აბაშიძის ასული, ქალი მამაცა ზე დიდბუნებოვანი, შევიდა ჯარებით მოდანახის ციხეში და განიზრახა თავგამეტებით ბრძოლა, როგორც ერთგულმა მეფისამ და თავის ქმრის ქაიხოსრო სარდლის მომადიერემ. ზურაბ წერეთლის შეიღმა, გრიგოლ წერეთელმა, საჩქაროთ წამოიყვანა ერთი რაზმი რუსის ჯარისა თავისი ზარბაზნებით ულევზე და ჩამოიყვანა ხოდაბუნში, საცა იყო ციხე სახელათ „ნაჩიუმზირე“. ეს ციხე ზურაბ წერეთელმა წართვა ორ ძმას აბაშიძეს, რომელნიც დააჭირა და გავზავნა ახალციხეს გვალაფაშის მისაყრდით. ერთი მათგანი შემდეგ კვლავ დაბრუნდა იმერეთში და შეიქნა წინაპარი საგანელი აბაშიძეებისა; მეორე ძმა შეიწყნარა სულთანმა და უბოძა მას ადგილ მამული აჭარაში. ამ აბაშიძის შთამოგება დღეს სანჯახბეგი აბაშიძეები არიან, ქვემო აჭარაში და ბათუმში მცხოვრებნი.

სარდლის ქაიხოსრო წერეთლის მეუღლე ქეთე-

ვან აბაშიძე, როგორც ზემოთ მოვისენეთ, გამაგრდა მოდანახის ციხეში. მეციხოვნეთ და ზარბაზნების გამგეთ მასთან იყო ბასილიკი ღონღაძე. თვით მოდანახის ციხე დღესაც მიუღვამელ კლდის ქედზეა გადმომდგარი, დაბა საჩხერის თავზე, ჩრდილოეთით. სამხრეთით იმის პირ და პირ მდ. ყვირილას გაღმა ძირს ქალაზე დღესაც შეინიშნება აბაშიძისეული ციხის ნანგრევი, რომელიც იმდროს გრიგოლ წერეთელს ეჭირა და საცა მან დაბინავა რუსის ჯარი მოდანახის ციხის ასაღებათ. მალე შეიქნა ძლიერი ზარბაზნების ცემა. ხოდაბუნის ციხიდან რუსის ჯარმა დაუშინა მოდანახის ციხეს ყუმბარები, მაგრამ რადგან მოდანახის ციხე ძალიან მაღლობზე იყო და ყუმბარები ქვეიდან მოდიოდა, ვერა დააკლარა. მომეტებული ნაწილი ზარბაზნების ყუმბარებისა ციხეს ვერ უწყევდა და ძირს ეცემოდა ფერდობზე, ზოგიერთი ჰხედებოდა ციხის ბურჯებს, მაგრამ ვერას აკლებდა, მაშინ როდესაც ბასილიკმა ღონღაძემ რამდენიც დაუნიშნა ზარბაზნი, იმდენი ყუმბარა ან ხოდაბუნის ციხის კედლებს მოარტყა და შეინგრია, ან თვით ციხეში გადააგდო. ცოტა ხანს შემდეგ დაინგრა ცუდათ ნაშენები ხოდაბუნის ციხის კედლები და გრიგოლ წერეთელი იძულებული იყო ჯარი ციხიდან გამოეყვანა და მოშორებით ევლზე დაებანაკებინა. აქედან რომ ვერა მოუხერხეს რა, რუსის ჯარი ღამით აიბარკა და გავიდა ყვირილის მარჯვენა მხარეზე, შეუყვა მდინარეს ჩიხურის ხეობას, შემოუხვია დუნთის ქედზე, აღმოსავლეთით და შეიპარა თოღაძის ციხეში, რომელიც თითქმის თანასწორ სიმაღლეზე იდგა მოდანახის ციხესთან ერთი ვერსის მოშორებით აღმოსავლეთისკენ. მესამე დღეს რუსებმა მოუწყვეს აქედან ზარბაზნები და დაუშინეს მოდანახის ციხეს. ბასილიკი ღონღაძე შეფიქრდა. იმას ყველა ზარბაზნები სამხრეთისკენ ჰქონდა მომართული. რამდენიმე ყუმბარა ჩავარდა ციხის გალავანში და გასკდა. მოდანახის მეციხოვნეები შევიწროდენ. მაგრამ ქეთევან აბაშიძის ქალი ამ გაჭირებამ უფრო გამხსნეა.

იმან ბძანა, ციხეში წყლის მოშვება, რომ გალავანში წყალი ნახევარ არშინზე მდგარიყო, და რაც ყუმბარა გადმოვარდებოდა გალავანში, მისი მოკიდებული ჩლა წყალს გაეჭრო და აღარ გამსკდარიყო. მან ამასთანავე ბძანა ნაბდები დაესვლენებინათ. ამ დროს გადმოაგდეს თოღაძის ციხიდან ერთი ყუმბარა, რომელიც სარდლის მეუღლის მახლობლათ დაეცა ჩლა-აფუებული და ჯერ არ გამსკდარიყო. ქეთევანმა უცბათ აიღო თითონ სველი ნაბდი, გადააფარა ყუმბარას და ჩლა გაეჭრო. ამასობაში ბასილიკმა ღონღაძემ სამხრეთისკენ მომართული ზარბაზნები

აღმოსავლეთისკენ მოაწყობინა და ნიშანში ამოიღო ის ზარბაზნის ტუჩი თოღადის ციხისა, საიდანაც უფრო მარჯვით ისროდნენ ყუმბარებს, ესროლა, ყუმბარა ზარბაზნის ტუჩში შეადგინა და განეთქა. მეორე სროლით წამლის ყუთი აუხეთქა. გრიგოლ წერეთელმა საჩქაროთ მოაშლევინა ზარბაზნები და რუსის ჯარმა უკან დაიხია დუნთის ქედის ბოლოზე. შეწყდა ბრძოლა. ბასილიკ ლონლაძეს, როგორც საუკეთესო მსროლელს ზარბაზნისას, ძალიან აქებდნენ. მოღანახის ციხეში შეეკნათ დიდი მხიარულება და მეჯლისი. ამას შემდეგ მოპირდაპირენი თითქოს დამყუდრდნენ. სროლა აღარ იყო. ერთ საღამოს ქეთევან სარდლის მეუღლეს მოუვიდა გრიგოლ წერეთლის ბარათი, რომელშიაც ის ეფრცებოდა წმიდა სამებას და სავანის წმიდა გიორგის, რომ მე შენი ერთგული და მოყვარული მაზღლისწული ვარო. ნება მიბოძე, მოვიდე და დედათ აღვიარო, ძუძუზე კბილი დამდგმეინე, *) რომ უფრო დამერწმუნოვო. დიდი მოსალაპარაკებელი მაქვს შენთან. შენ შეგიძლია, სოლომონ მეფე ისევე იმერეთში დააბრუნო შენი მეუღლით თურთ, — რუს ხელმწიფეს შეარიგო, ქვეყანა დაამშვიდო, ჩვენზედაც მეფის წყალობა გადმოაქვინო და ხელმწიფე იპყრატორის ნებაც ეს არის, რომ ის მხოლოდ მფარველობდეს მეფეს და მეტი არა უნდა რაო. ქეთევან აბაშიძის ქალს იამა ასეთი ქცევა გრიგოლ წერეთლისა და დანიშნა დროც, რომ მარტო ის შემოეშვათ ღამით ციხეში და მიწერა მას, მარტოთ მარტო მოდიო.

მართლაც მეორე ღამეს შეიყვანეს გრიგოლ წერეთელი მოღანახის ციხეში სარდლის მეუღლე ქეთევანთან მოსალაპარაკებლათ. გრიგოლმა აასრულა წმიდა ხალხური ჩვეულება, დაადგა კბილი ძუძუზე ქეთევანს, შეიქნა მისი შეილობილი და შემდეგ ნება მიცა, რომ პოლკოვნიკი სიმონოვიჩი, რომელიც რუსის ჯარს წინამძღოლობდა, რამდენიმე ჯარით და გრიგოლის ხლებულებით შესულიყვნენ მოღანახის ციხეში. მეორე დღეს მოხდა საშინელი ამბავი, როგორც რომ გრიგოლს და სიმონოვიჩის ციხის კარები გაუღდეს, შეცვინდნენ ციხეში გრიგოლის მომხრეები და რუსის ჯარი; თვითონ გრიგოლ წერეთელი მივარდა ქეთევანს, დაიხვია ხელში მისი ნაწნავეები და თრევით გამოიყვანა ციხეს გარეთ.

სარდლის მეუღლე ქეთევან დაატყვევეს, თავი

*) იმერეთში „ძუძუზე კბილის დადგმა“ ნიშნავდა შვილობილთ მიღებას და შემდეგ ვინც ამ ჩვეულებას გატყუდა, ის შეიქნებოდა მკვიდრი დედის მკვლეელი.

ბ. წერეთელი.

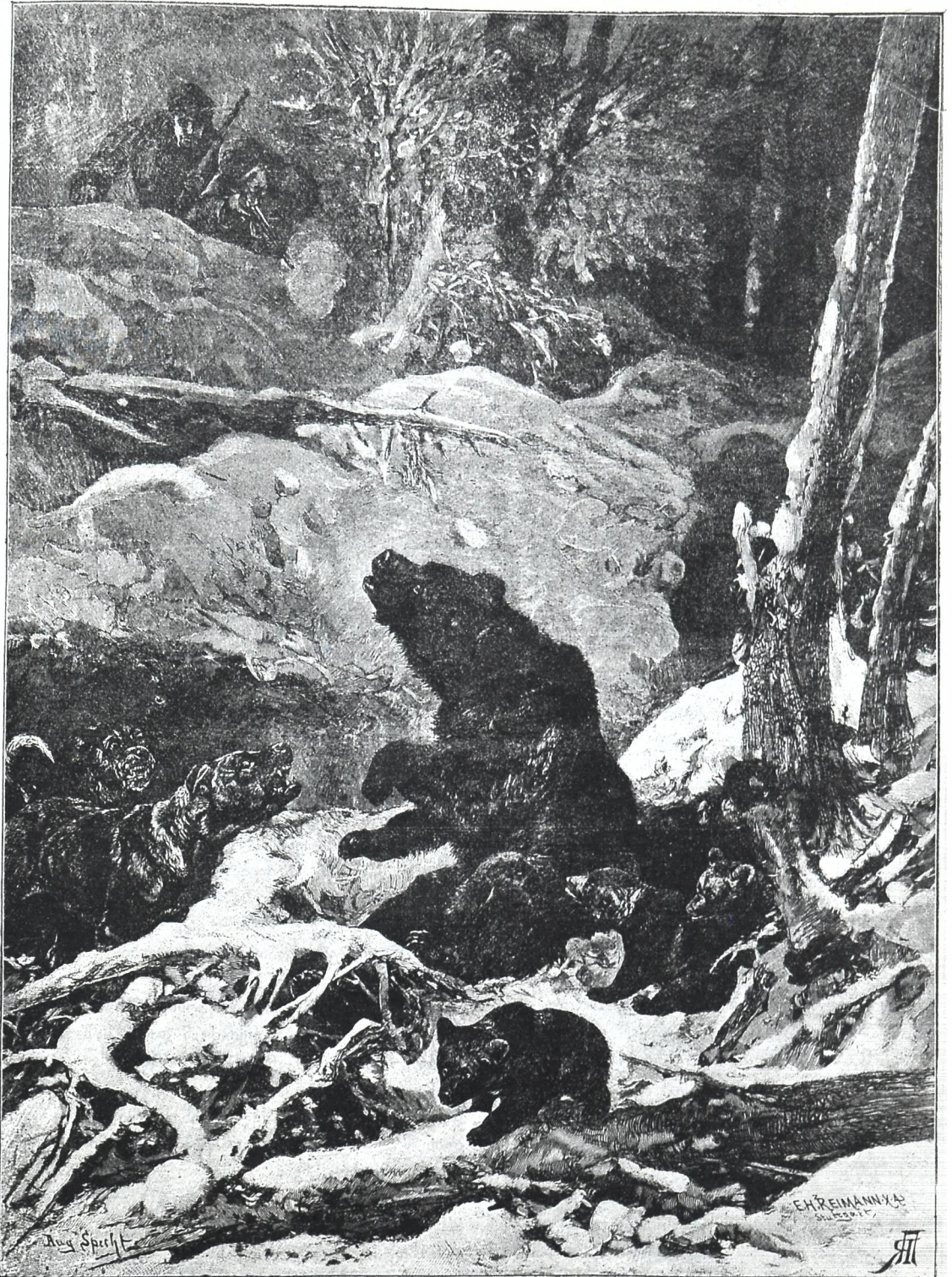
კაცები ზოგი მოკლეს, ზოგი დაიჭირეს, და ციხე აიღეს. ბასილიკი ლონლაძე კი გაიქცა.

გაბისა ღონღაძის ნახაზობი.

მეხუთე ამბავი.

მოღანახის ციხე რომ აიღეს და ხალხი დაწოშმანდა, მას შემდეგ ბასილიკამ ლონლაძემ ჩალონდრობა დაიწყო. ის დადიოდა ახალციხეს და სამცხე-საათაბაგოს სვეტრო საქონლის გადასატან-გადმოსატანათ. იმას ჰქონდა ყოველგან ხმა დეარდნილი ეჭვკაცობისა. ოსმალებმა შეიტყვეს მისი ვინაობა და აზრუმის ფაშამ განაზრახა კაცები, რამენაირათ ბასილიკი ლონლაძე შეეპყროთ და მასთან მიეყვანათ. ოსმალები გაუღარაჯდნენ იმას ვახანის მთაზე და დაიჭირეს გძელი თმების საშუალებით, რომელიც ბასილიკს მხრებზე ეყარა. ის მიიყვანეს აზრუმის ფაშასთან, რომელმაც ბძანა, ბასილიკა დამწყველიათ ცხრა-კლიტურში. ერთ ღამეს ბასილიკი ძალიან შეწუხდა საპყრობილეში და ბოლოს მიწაზე გართმულს მიეძინა. ძილში მას გამოეცხადა სავანის წმიდა გიორგი და უთხრა: ადგი, ბასილა, გაწეწე კბილით ყალონის ტარი და მითი გააღებ ციხის ბოქლომებსო. ბასილიკი წამოვარდა ნამძინარევი და მაშინვე აასრულა წმიდის გიორგის ბძანება. ის გამოვიდა ციხიდან, რათიკ იქნა, მიატანა ერთ ქვის ლოდთან, რომელიც მთის სერზე იდგა. იქ გატეხა ბორკილი, განია ორათ ბამბის სარტყელი და მითი მიიკრა ცალ-ცალ ფეხზე ბორკილის ნამტყრევეები, იქიდან წამოვიდა, გადმოვიდა დევებოინის მთა. დილის სულმაც მოატანა. ბასილიკს შეეშინდა მღვერებისა და განიზრახა დაღამებამდის საღმე ტყეში დამალვა. იქვე ნახა ერთი ხის ფულტრო და შიგ შეძგრა. მაღლე მოესმა მას ძაღლების წაწკანი და თარეშების ხმაურობა. აზრუმის ფაშას გამოეკიდებინა თარეშები გაქცეული ტყვის შესაპყრობათ. მის-და ბედათ ძაღლებმა და კაცებმა გაიზბინეს იმ ხის გვერდით, რომლის ფულტროშიაც ბასილიკი იყო მამალული, მაგრამ ის კი ვერ მიაგნეს. როცა დაღამდა ბასილიკს მეორეთ გამოეცხადა სავანის წმიდა გიორგი და ურჩია უმთვარო ღამეში ჩემ შუქს მ-აყევიო. ამ სახით იარა და იარა ბასილიკმა ჩრდილოეთისკენ, საითაც მას წინ უძღოდა წმიდის გიორგის შუქი. როცა დღე მოატანდა, ის შეძგრებოდა სქელ ჯაჯში და იქ ეძინა. გზაზე ჰამდა მხოლოდ ახალ გამოსულ ფოთოლს და ღელაღუნტის ძირს, სვამდა წყალს. ბოლოს, რათიკ იქნა, მოატანა ვახანის სერს და გამოვიდა სამშვიდობოზე. იქიდან გამოყვა ნაცნობ სოფლებს, საცა ბასილიკი დიდი აღტაცებთ მიიღეს და მოუსვენეს. ჩამოვიდა თუ არა სავანის სოფელში, მან მაშინვე მოაშურა წმიდის გიორგის ეკლესიას და თაყვანი სცა წმიდის გიორგის ხატს ხსნისათვის.

მ ა თ მ ვ ზ ე ნ ა რ ი კ ა ბ ა .

გუძღვნი მარჯორი ვორდროპის ქალს.

უცხოა მხრიდან მოფრენილო,
 უცხო სტუმარო,
 გრძობით აღესილო, მხიარულო,
 ტკბილ მოუბარო!
 ჩენს თანამგრძობელს, აწ ჩენ მცნობელს
 და მეგობარსა,
 მეც აწ მოგიძღვნი ტკბილათ სალამს,
 ქართველთ მკობარსა,
 რომ ჩენი ენა შეიკვარე და შეითვისე,
 ჩენც თანამგრძობით, როგორც ჩენ შეილს
 გიყურებთ ისე.
 შენ გსურს გააცნო უცხო ტომთა
 ჩენი ზნეობა,
 წარსულთა ძველთა, ქართველთ გმირთა
 ბრძოლა მხნეობა.
 სისხლით მორწყული საქართველო
 მტერთგან დევნილი,
 მამა-ბაბათა მძლავრი მკლავით
 აწ განდევნილი.
 შენ შეგვიკვარე, შეგვიერთდი
 უცხო ტომთ სქესი,
 ჩენ გულში ღრმით არს შენი ხსოვნა
 შენგან ნათესი.
 კნ. ნინო ორბელიანისა.

გველების მომთენიერებელი.

გველების მომთენიერებელი.

წხვა-და-სხვა ცხელ ქვეყნებში, საცა მრავალი
 დიდი და ძალიან გესლიანი გველები არიან,
 იპოვებენ ისეთი კაცები, რომელნიც იჭერენ
 გველებს, თუნდ ძალიან გესლიანებიც იყონ, სხმენ
 კალათებში ან დიდ ქოთნებში და ათენიერებენ, ესე
 იგი ათამაშებენ და ბევრ ნაირს მოქმედებას აწუხე-
 ლიან. სხვათა შორის ინდოეთის ბრამინებმა ზედ მი-
 წყენით იციან ეს ხელობა. უბრალო ხალხი ძრწვის
 ამისთანა ბრამინის წინაშე და ფიქრობს, რომ იგი
 ან გრძნეული კაცი უნდა იყოსო, ან რაიმე ჯადო უნ-
 და ჰქონდესო, რომ საშინელს გესლიან გველს იჭერს,
 ათენიერებს და ათამაშებს ხალხის წინ.

გველების მომთენიერებელს ბრამინს (ინდო-
 ელს ბერმონაზონს) აქვს ერთნაირი სალამური და იმ
 სალამურს რომ დაუკრავს, თუ სადმეა გველი მახ-
 ლობლათ, უსათუოთ გამოვა ხერგელიდან და მიადგე-
 ბა სალამურის დამკვრელს; ან არა და, ვისაც გველე-
 ბი დაჰყავს კალათში, ან ყუთში ჩასმული, როცა
 თავს მოხდის და სალამურს დაუკრავს, გველს რომ
 კიდევ ეძინოს, გაიღვიძებს, გადმოვა თავის ბინიდან,
 თან-და-თან ფიცხდება, შემდეგ ბრაზდება კიდევ და
 მივარდება სალამურის დამკვრელს საკბენათ, მაგ-
 რამ მოხერხებაც იმაშია, რომ სალამურის დამკვრე-
 ლი გამაცადინებულაია, არ აკბენინოს და ისე დალა-
 ლოს, რომ ბოლოს გველი, არაქათ-გამოილეული,
 ძალა-უნებურათ ნებდება თავის მტარვალს და, რო-
 გორც მას სურს, ისე ათამაშებს.

ბრამინები და მოჯამბაზებები უფრო საშინელ გე-
 სლიან გველებს იჭერენ და იმათ აშინაურებენ; ზოგი
 მათგანი გესლიან კბილებსაც დაუმტვრევს გველს,
 რომ კბენა აღარ შეეძლოს, მაგრამ დამტკიცებულია,
 რომ ბევრი მათგანი არას აწენებენ გესლიან გველს,
 ისე აშინაურებენ და ათამაშებენ ხალხის წინ.

მოგზაური რეინე ამტკიცებს, რომ გველის
 დამკვრელს ერთნაირი უსიამოვნო ხმის სალამურით
 გამოჰყავთ გველი ხერგელიდან და ამ საშუალებით
 იჭერენო. „მე თვითონ მინახეს, კიჭყინა სალამურით
 რომ ერთმა ბრამინმა გველი გამოიყვანა ხერგელიდან
 და დაიჭირაო. 1854 წელს ბუნგალაში ერთი გვე-
 ლის შემლოცველი მოვიდა ჩემთანო—ამბობს რეი-
 ნე—და მითხრა, ნება მომეცით გველები ვათამაშო
 თქვენ წინაშეო. მე ვუთხარი, ეგ კი არა და, ერთ
 მანეთს მოგცემ, თუ წამომყვები ასპიტი გველის და-
 საჭერათ, რომელიც ერთ შამში ბუდობს-მეთქი.—
 დიან, ბატონი ბძანდებიო, მითხრა მან. წავედით და
 დასწავლილ აღვიღს რომ მივედით, გველის შემლო-

ცელმა ამოიღო ერთი პაწია სალამური და დაუკრა. დიდი ხანი არ გასულა, გავიხედეთ, და ჭიანჭველებს ხერხილიდან ამოყო თავი ერთმა საშინელომა გესლიანმა ასპიტმა, მოუახლოვდა სალამურის დამკერვლს და რომ დაგვინახა, შეეშინდა, გაბრუნდა უკან, გაქცევა დააპირა, მაგრამ გველის შემლოცველმა უცებ სტაცა კუღმა ხელი და გარშემო ქნევით მოიჭანა შინ. აქ გაგდო ხელიდან და დაუკრა სალამური. გველმა თავი მალა აიღო და მოუკვა ცეკვას, ეტუობოდა, საშინელი გაბრაზებული იყო. გველის შემლოცველმა მოუნდომა დაჭერა, მაგრამ იმან მოასწრო და მუხლზე უკბინა. ნახევარი საათიც არ გასულა, რომ გველის შემლოცველმა სული დალია. მართალია, გველის შემლოცველები ძალიან ხერხიანათ იქცევიან გესლიანი გველების მოთვინიერებაში, მაგრამ ხშირათ იმათუ მსხვერპლიც ხდებიან.

გ. წ.

ორიოდე სიტყვა ყვავილის აყრის შესახებ.

(ყვავილის აყრის ასის წლის დღესასწაულის გამო).

ყვავილი, როგორც მოგეხსენებათ, ერთი უსაშიშროესი ვადამდე სენთავანია; წარსულ საუკუნეში მისი სახელი თავს ზარ დამცემი იყო ყოველ ადამიანისათვის. გაჩნდებოდა თუ არა ყვავილი რომელსამე ოჯახში, მაშინვე ავათმყოფს ღეთის ანაბრათ ტოვებდენ და სხვაგან შორს, სადმე მთაში იხიზნებოდენ. ამგვართ ქმარი ტოვებდა ცოლს, დედამა—შვილებს, და ძმას და მიისწრაფოდენ უფრო მიმაღულ და უშიშარ ადგილებსაკენ. „ყველა თრთოდა ყვავილის სახელის გაგონებაზე“, წერდა ექიმი თუბეზიუსი 1651 წელს. ცნობილ სტატისტიკოს ოსტრეჟუნის გამოკვლევით ევროპაში აცრის შემოღებადმის ყვავილის მსხვერპლათ ხდებოდა ორთაშუა რიცხვით $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{12}$ ნაწილი ყველა მცხოვრებლებისა. ამ სენის მსხვერპლათ ხდებოდენ უმეტეს ნაწილათ ბავშვები, ასე რომ აღემატებოდა 60% ვინ მოთვლის რამდენი ადამიანის სული უმსხვერპლია ამ ჩვენში „ბატონებათ“ აღიარებულ სენს, რამდენი ადამიანის ოჯახი დაუბოლებია ანუ ძირიანათ ამოუწყვეტია, რამდენი მისგან დამახინჯებულა და რამდენს უღროვოთ დახშვია თვალთა მხედველობა. ამიტომ საკვირველი არ არის, რომ ადამიანი დიდი ხანია ცდილობდა რაიმე საშუალება მოეპოვებია ამ უწყალო სატიერის წინააღმდეგ. ინდოეთში, ჩვენში და შუა-

გულ აზიის სხვა-და-სხვა მხარეებში ქრისტეს შობის რამდენიმე ასის წლის წინეთ გულ-მოადგინებით ეძიებდენ ყვავილისაგან გამკურნებელ საშუალებას. ხალხი ხანგრძლივმა გამოცდილებამ დაარწმუნა, რომ როდესაც განგებ შეახვედრებდენ ყვავილს, ადამიანი უფრო ადვილათ იხდიდა, ვიდრე შემთხვევით შეხვედრალს. ამიტომ საღ ადამიანს აცმევდენ ყვავილიანის ნაცვამ პერანგს ანუ განგებ უწყალოებდენ სხეულის კანს და შემდეგ უხვევდენ ყვავილის ჩირქით გასერილ მიტკლის ნაჭრით.

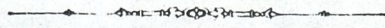
ბოლოს კარგი შედეგით გათამაშებულებმა ხელი მიჰყვეს პირდაპირ ყვავილის ბურცში (оспечная мука) მოთავსებული ჩირქით ყვავილის აცრას. ამ გვართ შემოღებული იქნა ეგრეთ წოდებული „ვარიოლაცია“ ანუ წესი ყვავილის აცრას ყვავილიანე ადამიანის ჩირქის საშუალებით.

მეთვრამეტე საუკუნის დასაწყისში (1717 წ.) ექიმმა თიომანმ სტამბოლში პირველათ აუტკრა ყვავილი ერთ ინგლისელ ელჩის Montagne-ის შვილს, რომელმაც ყვავილი მეტათ ადვილათ მოიხადა. შემდეგ—Montague-ის ცოლმა ლონდონში წაიღო, რამდენიმე ყვავილის ჩირქით გავინთული ძაფები და იქ მრავალ სწავლულ და წარჩინებულ პირთა თანადასწრებით 1720 წ. აუტკრა ყვავილი თავის ქალს. ბავშვა ყვავილი ძლიერ ადვილათ მოიხადა. ამ შემთხვევამ დიდი გავლენა იქონია ინგლისელ სამეფო ხალხზე. მთავრობამ ბრძანება გასცა, რათა სცადონ ეს საშუალება რამდენსამე დამნაშავეზე და როცა გამოცდილებამ აქაც სასურველი შედეგი მოიტანა, შემდეგ მთელმა სამეფო სახლობამაც აიცრა ამ წესით ყვავილი. ამ გვართ „ვარიოლაცია“ ბევრი მომხრეები გამოუჩნდა და მალე გავრცელდა ინგლისში, საფრანგეთში და ზოგიერთ სხვა სახელმწიფოებში. თუმცა ამას შემდეგ ბევრმა ექიმებმა საფუძვლიანათ შეიმუშავეს „ვარიოლაცია“, მაგრამ ყვავილის აცრის საქმე ჯერ კიდევ დიდ შრომას თხოულობდა, ჯერ კიდევ დიდი ცვლილება უნდა მოეხდინათ, სანამ იგი მკვიდრ მეცნიერულ ნიადაგზე დამყარდებოდა. საქმე ის არის, რომ ამ წესით აცრილი მცირე ანათ ხდებოდენ და ამასთანავე სიკვდილის შემთხვევებიც არ იყო იშვიათი. გარდა ამისა ზემოთ აღნიშნულ წესით ყვავილის აცრა, ერთი ადამიანიდან მეორეზე ჩირქის გადაჭანა, ხელს უწყობდა სხვა-და-სხვა ვადამდე ავითმყოფობათა გავრცელებას; მაგალითათ, ამგვართ ვრცელდებოდა ათაშანიგი (сифилис), ეს მოხდებოდა მხოლოდ მაშინ თუ ეინიცობა პირველი, ე. ი. ის პირი, რომელიდანაც ჩირქი მიჰქონდათ, ათაშანგით იყო დაავთმყოფებული, რასაკვირველია, ამ შემთხვევაში ყვავილის ჩირქს თვით ათაშანგის მხამიც თან მიყვებოდა.

მაგრამ თავი და თავი მიზეზი, რომლის გამო უარყევს „ეარიოლაცია“ ის იყო, რომ იმ პირს, რომელსაც ბუნებრივი (ადამიანის) ყვაილი ჰქონდა აცრილი, ხალხი თვლიდა ყვაილის გამაერთიანებელ ბუდედ და ამაში არც კდებოდა. დიან, ბატონებო, ამ პირების საშუალებით ვრცელდებოდა ხალხში ყვაილი და ჩნდებოდა ისეთ ადვილებში, რომელშიც წინათ, აქ მოსვლამდის სრულიად თავისუფალი იყვენ ამ სენიდან. სამართლიანობა მოითხოვდა „ეარიოლაციის“ უარყოფას, და ასეც მოხდა, ეს ადვილი მოსახერხებელი იყო იმ დროს, რადგან ერთმა ინგლისელმა ექიმმა ედუარდ ჟენერმა სულ სხვა ნიადაგზე დააყენა ყვაილის აცრის საქმე. მეცნიერებს დიდიხნიდან და იმათზე წინ უბრალო მეურნეებსაც შემჩნეული ჰქონდათ, რომ ყვაილი შინაურ საქონელსაც დაემართებოდა, მაგ. ცხენს, ცხვარს და ძროხას. ამ უკანასკნელს ყვაილი მართა კურზე გამოაჩნდებოდა. იტოდენ აგრეთვე, რომ აღნიშნულ პირუტყვთა შორის ძროხა ყველაზე უფრო ადვილათ იხდოდა ყვაილს. ხშირათ მომხდარა, რომ ძროხის ყვაილი ადამიანს დამართია, განსაკუთრებით ძროხის მწველელთ. შემჩნიეს კიდევ, რომ ის პირი, რომელმაც ძროხის ყვაილი მოიხადა, ბუნებრივი (ადამიანის) ყვაილით ავთ აღარ გამხდარა და თუ გამხდარა ძალიან ადვილათ მოუხდია. ეს უბრალო ფაქტები, რომელნიც იზიდავდენ სწავლულთა და უბრალო მომკვდეთა ყურადღებას ჯეროვნათ შეიმუშავა და მეცნიერულათ განმარტა ზემოთ დასახელებულმა ექიმმა ჟენერმა. ერთხელ, როცა ჟენერი ძროხის ყვაილის გამოძიებაში იყო გართული მას აზრათ მოუვიდა: მოდი ძროხის ყვაილით ადამიანს აუტარიო, სწორეთ იმავე წესით, როგორც წინეთ ბუნებრივ ყვაილს უტარიდნო. ამ აზრის განხორციელებას შემთხვევაც ხელს უწყობდა: მას მოუყვანეს ერთი ახალ გაზდა ქალი, სადა ნეჟმისი, რომელიც რძით ვაჭრობდა ქალაქ ბრეჟელიში და რომელსაც ხელზე ძროხის ყვაილი გამოჩენოდა. აი, ამ ქალის ხელიდან აიღო ჟენერმა ყვაილის ჩირქი, „ეაციანა“, და აუტრა ერთ რვა წლის ბავშს, სახელდობ, ჯექს ფიშს; როცა ამ ყმაწვილს აცრილი ალაგი დაუჩირქდა და შემდეგ ჩაუხმა ჟენერმა მას ბუნებრივი (ადამიანის) ყვაილი აუტრა, მაგრამ ეს უკანასკნელი აღარ გამოჩენია. ჟენერის გამოკვლევა ყველასთვის ცხადი და თვალსაჩინო იყო, მაგრამ კიდევ დიდი ხანი გავიდა, სანამ იგი მსოფლიო ყურადღებას დამსახურებდა და გავრცელდებოდა. თითქმის მთელი ოც და-ხუთი წელიწადი გულ მოდგინებით იმუშა ჟენერმა თავის მიერ აღმოჩენილ საშუალებაზე, ბევრი ლანძღვა გინება, წყველა-კრულვა გადიტანა, მაგრამ მოსარჩლენი

და თავყანის მცემელიც სამყოფი ჰყავდა. ამ წასულ 2/14 მაისს ასი წელიწადი შესრულდა მას აქეთ, რაც ჟენერმა ყვაილის აცრა გამოიგონა და რას ეხედეთ? — ყველა განათლებულ სახელმწიფოებში სავალდებულოა ყვაილის აცრა, დაარსებულია მრავალი ყვაილის ამცრელი საზოგადოებანი და ინსტიტუტები, რომელთა უმთავრესი მიზანია ხალხში გავრცელონ ჟენერის წესით ყვაილის აცრა და ამასთანავე მიაწოდონ ასაცრელი ლიმფა, „ეაციანა“. ბატონებო, თუ მხედველობაში ვიქონიებთ სტატისტიკურ ცნობებს, რომელნიც გვარწმუნებენ, რომ ყვაილის აცრის შემოღებამდე ასს ყვაილიან ყმაწვილში სამოცი კვდებოდა; ამ რიცხვმა შეუღარებლათ იკლო, ასე რომ ახლა ეს რიცხვი 10 — 12% ძლიელ იშვიათათ აღმატება, მაშინ, მე ჩგონია, სამართლიანათ შეგვიძლია ეთქვათ, რომ ყვაილის აცრის მოგონება ერთი უდიადესი ნაყოფია ადამიანის ჰკუთვნებისა: იგი, როგორც მრავალი სხვა, ნათლათ გვიმტყიცებს ადამიანის გამარჯვებას ბუნების მანეველ ძალებზე.

ი. თ — ძე.

* *

ომერთო, რას ეხედეთ?.. იგიე საზარი განხეთქილება მეთაურების; შური, მტერობა და სამსახური მხოლოთ პირადის ინტერესების, რამაც დაღუბა ჩენი ქვეყანა, დააუძღურა და გახრწნა ერი; რამაც, არ ერთხელ, გამარჯვებული, ჩენზე საშინლათ აცინა მტერი, დღესაც გველუპავს და გეითხრის სამარეს, საზიზღარ სენათ გადაქცეული... ის — კი გვაქვზებს, ჩეულებრავთ, ჩენ დასამხობათ გამზადებული. — ახალგაზღობა?.. ვაი, სირცხვილო!.. თვის საკუთარ აზრის არ მქონე, ბრბოში გართულა და იკარგება სულ უნაყოფოთ მისი ძალ-ღონე. არც დედა ენა, აღარც მწერლობა, აღარც ტირილი დამშეულ ხალხის მას არ იზიდავს... კ.....ზე და მ.....ზე ჰყვირის, იძახის;

თითქო ბანკზე და ამ ბატონებზე
 მხოლოთ ეკიდოს სუყველაფერი,
 თითქო სრულიად ჩვენ აღარ გვექონდეს
 სხვა საზრუნავი აღარაფერი!..
 სასაცილოა... სხვისთვის!.. ჩვენთვის კი
 სამწუხაროა და სატირალი
 და ჩვენც ვიტყვიროთ... ვიტყვიროთ, მუხზე,
 ჩვენი ქვეყნისა მწარე იღბალი!..

დუბუ მებრეკი.

ნ თ უ ო .

(მოთხრობა *)

XIV.

აეიდა დრო. არ იქნა, ვერ დამწვიდდა ჯაგუ.
 მართალია, დადიოდა „სალხინოში“, სარისტას
 აძლევდა, მაგრამ სადღა იყო წინანდელი ხალი-
 სი და სიმარჯვე?! უნდოთ ვაკეთებულ საქმეს ეშვი აკლ-
 და. მუშტარმა იგრძნო და შეკრთა, ვაჭრობა შემძიმდა:
 პატრონი წინანდებურათ ახალ ახალი ფანდით ფრთებს
 არ უსხამდა იმას. ხანდისხან ჩაუიქრდებოდა ჯაგუ და
 ისე იყო გარინდებული რამდენსავე ხანს; არ ესმო-
 და რა ხდებოდა გარშემო, სიტყვას ეუბნებოდენ,
 სიტყვის ძალა ვერ შეეგნო. დაეშო გული. დარდი-
 ან გულზე თავის მხარის ნახვა მოუწდა.

— ქალო, ძალიან მომინდა იმერეთის ნახვა.
 რამდენი ხანია არა ვყოფილვარ! გული რომ ისე სა-
 შინლათ მაქვს დახურული, იქნება მგზავრობამ გა-
 მართოს, გულის ვარამი გამოფრტოს, ეუბნებოდა
 ერთ ღამეს ჯაგუ თავის ცოლს.

— წადი, გული გადააყოლე; მალე კი დაბრუნ-
 დი: მეშინიან უშენოთ ამ სახლში.

— შენც წაგიყვანდი, მაგრამ სახლს აიკლებენ,
 ვაჭრობას დამიმზობენ, თუ შენ მაინც აქ არა ხარ.
 ხომ იცი, როგორ შურით გვიყურებენ.

— მერე მე რა ვიცი მაგებისა?! ჰკითხა ცოლ-
 მა და გაეღიმა.

— კი, მაგრამ ისე მოვაწყობ საქმეს, რომ თუ
 ცოტა ყურადღებას მაინც შეიძლებ, ისიც კმარა.
 დაეამზადებ ყველაფერს, ისე რომ მაინც და მა-
 ინც ბეგრს არ შეგაწუხებენ; მხოლოთ თვალი
 გექიროს. „სალხინოდან“ ყოველ დღით ანგარიშს

ჩავაბარებენ, ფულს რომ მოგიტელონ, თან დაეთარს
 მოიტანენ და ხელს მოუწერ; ამდენ ამდენი მიგიღე-
 თქო. თუ რამ სახარჯო დაქირდეთ, მიეცი და ბარა-
 თი ჩამოართვი მიცემულ ფულში. იქნება მომიგვიან-
 დეს და ასე ჯობია.

ქაოს გაეხარა, რომ ქმარი საქმეზე გამოეგლა-
 პარაკა ამას, რომ სახლისა და ვაჭრობის საქმესაც კი
 აბარებდა. აღმათ გული მოიბრუნაო, ფაქრობდა.
 დასკვნა მხნეთ მოჰკადებოდა ყველაფერს, პირნათ-
 ლათ გამოსულიყო ქმართან.

— შენ გენაცვალე წერილს ნუ დამიძვირებ!
 ეუბნებოდა ქალი ქმარს, რომ ემშვიდობებოდა.

ჯაგუ ხშირათ ატყობინებდა ცოლს თავის ამ-
 ბავს, წერილები გრძნობით იყვენ ნაწერები; თითქო
 დამშვიდებულიყო, ბედს შერიგებოდა. ნუშომ მოი-
 ხედა, კაეშანი შეუქსუბუქდა; ლამაზობასვე მიჰყო ხე-
 ლი; გარეთაც გადავ ფეხი. ახლა ქმარს მალე მოე-
 ლოდა. უწინდებურათ უღარდელათ ცხოვრება უღი-
 მოდა.

ჯერ ისევ დილა იყო. მზეს კი ახლავე გაეხუ-
 რებია ქალაქის მტერიანი ქუჩები. მოხელეები სამსა-
 ხურში მიეშურებოდენ. გლახს რძით საესე კოკები
 გადაეკიდნა სახედარზე და „დილის რძე“-ს ვაჭყირო-
 და. გაიღო კარები, გამოვიდა ნუშო რკინის პატარა
 აუჯანზე, რომელიც კობხათ გადმოჰკიდებოდა ქუჩას.
 განიერ კაბაში, ბოშათ დაწნული თმით, ოქრომკე-
 დით მოქარგულ ფაჩუტებში, ფურფუმებით მორთულ
 ფეშტამალში დიასახლისათ მორჩანდა დამკლავებული
 ქალი, მაგრამ ხელები, იაზმასავით წმინდა და ფიჰკი-
 ვით სპეტაკი ბუნჩულა ხელები ჰალატობდენ, ყე-
 ლას ატყობინებდენ, რომ იმათი პატრონი არ იყო
 საქმეს შეჩვეული.

ჩამოჰკრეს ზარი. ქალმა გადინგდა, დეპეშის და-
 მტარებელი იყო: ჯაგუ მოდის და მოუწერია დახედე
 რკინის გზის სადგურზეო, გაიფიქრა. მოართვეს დე-
 პეშა. გახსნა, წაიკითხა. იწერებოდენ: ჯაგუ მძიმეთ
 ავით არის, დაუყოვნებლივ წამოდო. ეღდა ეცა.
 უთუთო გათავებულა, ოჯახის ბურჯი დანგრეულაო,
 გაურბინა ელვასავით თავში. წყედლიდი შემოერტყა:
 ბნელი სწრაფათ ჰფარავდა იმის გონებას, ბნელი ლო-
 დივით დაწვა გულზე, სული შეუხუთა: ქალი გულ-
 შეწუხებული დაეცა ხალიჩაზე. შეიქნა ჩოჩქალი.
 მსახურებმა არ იცოდენ რა ექნათ. ბოლოს ნათლიას-
 თან გაიქცენ.

ნუშო და ნათლია მაშინვე შეუდგენ საგზაოთ
 მზადებას, რადგან გადაწყვიტეს მეორე დღითვე წა-
 სულაყვენ ქუთაისს. რაც ფული ჰქონდა შინ, სულ
 თან წაიღო. ქმარი სულთმობრძავე დახედა. ცოტა-
 ხანს მოვიდა გონს, ჩაიკრა ქალის ხელი გულში, უნ-

*) ის. „გაბლი“ № 25.

დოდა ეთქვა რამე, მაგრამ ენა აღარა ჰქონდა; რა-
ლასაც ანიშნებდა, მაგრამ მისულეობმა ეწრა გაიგეს-
რა. მაშინვე გადაიცივლა.

მასპინძელმა აუხსნა:— გუმინ ერთათ ეიქვი-
ფეთ, დაებრუნდით შინ და სალსალამათი კაცი უეც-
რათ წაიქცაო, რომ შემძიმდა, ვაცნობეთო. ზოგის
სიტყვით ჯდომი მოსგლოდა. სხვები ექვიანათ კით-
ხულობდენ, ფული ხომ არა ჰქონდაო. გასინჯეს და
გროში ფული არ ამოაჩნდა, თუმცა თბილისიდან
ბლომათ წამოვლო. სათი და ვერცხლის ქამარ-ხან-
ჯალიც კი აღარა ჰქონდა ზედ. ერთი კი მოიკითხეს
ყველაფერი და თავი დაანებეს. რას იზამდენ? და-
მარხეს და დაბრუნდენ.

ქალი გონს ვერ მოსულიყო, ვერ გამოაკვეთ-
ლიყო, რაც მოხდა ყველაფერი სიზმარივით ეჩვენე-
ბოდა. დადიოდა ოთახებში მარტო-მარტო, უაზროთ,
უმიზნოთ. ხარჯი წინანდებური იყო, უფრო დიდცი:
მსახურებმა დაიუკაცურეს სახლი და საცა აბაზი იყო
საჭირო, მანეთს თხოულობდენ.

XV.

ვაჭრობას პატრონობა უნდა, უმეტესათ იმისთანა
ვაჭრობას, როგორც ჯაგუსა ჰქონდა გამართული,
საცა ყველაფერი იმის გამჭირაობაზე, შრომაზე და
მოხერხებაზე იყო დამოკიდებულია. უპატრონოთ ყვე-
ლაფერი დაიქსასტებოდა, როგორც ფარა უმწვემსოთ.
ძალიან საფრთხილო იყო საქმე, რადგან მტრები მე-
ლებით გარს ეხევიენ ჯაგუსაგან დაწყებულს და
თავ-მოზმულ საქმეს. არც თითონ ისინი დაინდობდენ
რასმე, ვინც „სალხინოში“ ტლიალებდა, როცა უპატ-
რონოთ დაინახედენ იმას. ამისთვის საჭირო იყო
ვაჭრობა ხელათ ვათავებულოყო, „სალხინო“ ალა-
გებულოყო, ანგარიში გაწმენდილიყო. ეს ყველაფე-
რი კარგათ ესმოდა ნათლიას, როგორც გამოცდილ
ეაქარს, და უნდოდა იმის ჩამოსვლამდინ ყველაფერი
ხელუხებლათ დარჩენილიყო. ეს იყო იმიზეზი, რომ
ქუთაისიდან მოიწერა დეპეშა, ჯაგუ უკეთ არის, მა-
ლე ჩამოვალთო. ქალაქში რომ ჩამოვიდა, მაშინვე
დაიბარა თავისთან რეზიკო.

— კაცო! ახლავე უნდა ავალაგო „სალხინო“,
ანგარიში უნდა ექნა და თუ რამ ნაღდი და-
რჩება ქერიეს ჩავაბარო. სხვა მემკვიდრე ცხონებულს
არაინა ჰყავს. კანონი რას ითხოვს ამისთანა შემთხვე-
ვაში, ის შენი საქმეა, შენ უნდა მოახერხო ყველა-
ფერი.

— ხელობა რა არი? ქალი ხომ თანახმაა შენ
ჩავაბაროს საქმე? შეეკითხა რეზიკო ცოტა ფიქრის
შემდეგ.

— ყველაფერზე თანახმაა. მაშ ეისა თხოვს
საქმე გამიკეთეო?!

— მოეხერხებ. ჯერ გადაცვალებულის ქალა-
ლები უნდა გარშინჯოს: უთუოთ ანდერძი იქნება იქ,
ცოცს უანდერძებდა. საჭირო ქალალები უნდა შედ-
გეს და ქალმა ხელი უნდა შოაწეროს. ბევრი დენა
კი დაჭირდება.

— რა უყოთ რომ გარჯა დაგჭირდება! მალე
უნდა მოხერხდეს ყველაფერი, რომ პრასტაი მოიყ-
ვანოთ და აეწეროთ. გასამჯელოზე თუ ექვიბ...

— რა პასუხია! რა გასამჯელო მინდა. მაგრამ,
ხომ იცი ვაჭრობის საქმე, იმ კაცს ათასგან ექნება
ვალის; ზოგისაგან საქონელი ექნება წამოღებული,
ზოგისაგან ფულათ; ცნობაში უნდა მოვიდეს. არა
მგონია ძირს ბევრი დარჩეს, დარწმუნებული ვარ რომ
მაგდენი არა დარჩება-რა.

— შენგან არ მიკვირს! რა დარჩება? მკონი მო-
ვალეებიც ძლივ დაეკმაყოფილოთ...

— კარგი! კარგი! ქალალებს ისე შეეადგენ,
რომ ქერიე მე და შენ გვაბარებს თავის საქმეებს;
ესე ეჯობინება.

ნათლია ამას არ ელოდა. იმას უნდოდა მი-
ეხმარებია რეზიკოს გაიძვერაობა და ცოტა რამ გა-
სამჯელოთი დაეკმაყოფილებია ის; ახლა კი მიხე-
და, რომ ამ კაცს თავიდან ვეღარ მოიწყვეტდა.

— თუ უამისოთ დავიწყო საქმე, იზოგის გზას,
კვალში ჩამიდგება და...., თუ არა, მგონი მეც ცა-
რიელზე დამსვას, თორემ ქერიეს ეინდა ჩივის, ფიქ-
რობდა ის.

ინანა რომ რეზიკოს მიმართა, მაგრამ გვიან-ლა
იყო. დათანხმდა.

მეორე დღეს ნათლია და რეზიკო ისე ირჯებო-
დენ „სალხინოში“, როგორც საკუთარ სახლში.
თუმცა დიდძალი საქონელი დაიტანეს. რადგან ყვე-
ლას უარი უთხრეს ეინც ნამდვილათ დასაბუთე-
ბული ქალალები არ წარჰადგინა, ვაჭრებს კი ასე-
თი ქალალები არ ეჭირათ, რადგან ჯაგუს უხელ-
წერალოთაც ენდობოდენ, თუმცა „სალხინოს“ მო-
წყობილება და მთელი ავეჯი ჯაგუს საკუთრება იყო,
თუმცა ამოჩნდა, რომ თითონ კარასისიც ბევრსა
ჰმართებდა, თუმცა კარგა ნაღდიც დახვდათ დახლში,
მაგრამ ისე მარჯვეთ წაიყვანეს საქმე, რომ ყველა-
ფრის გაყიდვასა და ანგარიშის გაწმენდას შემდეგ
სულ ოც თუმანამდის-ლა ჩააბარეს ქერიეს. დიდი შნო
გამოიჩინა რეზიკომ: ისე მოხერხებულათ და წინ-
დახვდით მიჰყავდა საქმე, ისე მარდათ პოულობდა
საჭირო წერილობით საბუთებს, ისე ხერხიანათ ათათ-
ბირებდა კანონის წამომადგენელს, რომ მოგეწონე-

ბოლოთ. ქალმა მადლობა გადაუხდა კეთილის-მყოფელებს.

დაიწყო ნუშოსათვის ერთგვარი მოსაზრებებელი ცხოვრება. დაჯერიანებული, აზრებ-აფუტკნული ახალგაზდა ქერი იყო შინ, გარეთ ვერ გამოდიოდა—მგლოვიანობდა. თუმცა გამოსულიყო, ვისთან წაედიოდა? ნაცნობებმა, იმ ნაცნობებმა, რომლებიც იმის სახლში პატივცემულები იყვნენ, რომლებსაც იმის პურ-მარილი ყელში ამოდიოდათ, თითოჯერ კი ნახეს ქალი, მიუსამძიმრეს, იწუწუნეს, რომ ქალმა ცხოვრების სასხარი დაჰკარგა, შემადღეს ღმერთს, რომ ისინი არ არიან ამისთანა სამძიმო მდგომარეობაში ჩაცვივნილი და წაედიდნენ. ხედავდნენ ეს უბო ფრინველები, რომ საყენი ალარ იყო იქ და გაფრინდნენ; ნუშოს ნუკემის სასმელის მაგიერათ სამსალა ასეეს.

— ხომ მარტო დედაკაცი დავრჩი, ვაჩვენებ, რომ ისე არ დავცემ კლერ მაგათზე ნაკლებათ ვიცხოვრო; დეე, თვალეზი დაუსკდეთ შუერთ, გაიფიქრა ქალმა.

მართლაც არა შლიდა ნუშო წინანდელ კეთილ ცხოვრებას, არ ატყობინებდა სახლს უვაჟკაცობას: უკანასკნელს ხარჯავდა, განა ბევრი ხანი შეიძლება ასეთი ცხოვრება? ტბიდან გადადიოდა, არაფერი კი ჩალიოდა: უნდა ამომშრალიყო. შემოაკლდა ნაღდი და შეწუხდა. ფული ხომ კაცს მაშინ აგრძობინებს თავის თავს, როცა გამოიღვება. დღიური ხარჯისათვისაც ალარ იყო. დაფიქრდა. რას უშველიდა? სახლის ქირა წინათვე ჰქონდა აღებული. მიმართა სესხს, მაგრამ ფული არაინ ანღო უფიროთ, შეენიერ გირაოებშიაც ღირებულის მეათედსაც არ აღეღდნენ, თანაც უკაცურ სარგებელს ახდევინებდნენ. დაუწყო ნიეთებს გაყიდვა. ეს საშუალება უფრო იმიტომ მოწონდა, რომ ადვილათ ვერ გაიგებდნენ ოჯახის გაქირებას, რადგან ქმრის დროსაც ხომ ხშირათა ჰყიდა ნიეთებს. გარჩევა კი იყო, დეთის წინაშე: მაშინ რომ ჰყიდა, უკეთესებს ყიდულობდა, ახლა კი... რომ შეუჩნდა ნიეთებს ჩრჩილიეთ, გააწყალა. მარქრითას გამოუღვეელი საქმე გაუჩნდა ნუშოსთან და სასარგებლო საქმეც.

გამოუტდელ ქალს არაინა ჰყავდა დამშლელი, დამრიგებელი. ნაცნობები ხომ შემოეფანტენ, ნათლია განზე გადაგა. არც ნუშოს უნდოდა იმისი სახლოეე, რადგან რეზიკომ ჩაგონა ნათლიამ სიყალბე გასწია „საღხინოს ალაგებაშიო.

— თქვენმა მზემ, ჩემო ბატონო, თუ შემთხვევით არ შეგსწრებოდი მაშინ თქვენ საქმეს, ელსაც კი წამოგადებდით ის, მაგრამ მე დავემუქრე და შეშინდა. ჩარჩები არიან; ეინ მისკათ მაგათ ან სინიდილი, ან პატიოსნება?! ეუბნებოდა ქალს რეზიკო.

ამ კაცს ახლა სხვა მიზანი დედო, სხვა აზრის მოსვლოდა ქერივის შესახებ და უნდოდა იმისთვი ნაცნობები მთლათ შემოეფანტა. გაიმარტოვა ქალი მიზნის მისახწევათ ისე ფხილათ, ისე მოაზრებით იქცეოდა, როგორც გამოცდილი სარდალი ბრძოლის ველზე. ჯერ ისეე ათასი საქმე იყო გახლართული, ვაჟკაცის ხელი იყო საქირო, რეზიკო კი სწორეთ მისწრება იყო ამ საქმეებისათვის. დასაწერი იყო რამე, თუ სამსჯავროში უნდოდა საქმეს გაწყობა; ნატარიუსთან, რომელიმე ვაჰართან, თუ ბანკში—ყველაფერს კისრულობდა ეს კაცი და ასრულებდა ერთგულათ, უსასყიდლოთ; გეგონებოდათ საკუთარ საქმეს აკეთებსო. თანაც ცდილობდა ქალისთვის თავი არ მოეზრებოდა ხშირა სიარულით. როცა მიდიოდა, დღე მიდიოდა და მალე ბრუნდებოდა, რომ არავისთვის არაფერი ეგრძობინებოდა. ეს კი იყო; სვედიანი სახით ეჩვენებოდა ქერივს. ეს ბრგე ვაჟკაცი ისე მორჩილათ, ისეთი ნაღვლიანი თვალით უყურებდა ქალს, რომ იმის გულში სიბრალულს აღვიძებდა. მერე რა ზდილობით ექცეოდა! სულ იმის ცდაში იყო არა ეწყინებოდა-რა.

— ნეტა ვიცოდე, რა დარდი აქეს ამ ვაჟკაცს, იტყოდა ხოლმე ნუშო გულში.

სიბრალული ქალის გულში შესასვლელ კართავანია.

მოვიდა ბანკში ფულის შეტანის დრო იმ ვალის გადასახდელათ, რომელიც სახლს ეღო, ფული კი არსად იყო. თუ რამე ასაღები ჰქონდა, დიდი ხანია აეღო. ნისიათაც ბევრი ეზიდა. ნიეთების გაყიდვით-ლა ცხოვრებდა. შეშფოთდა ქალი.

— ბანკში ფულის შეტანის დრო არის. მეუბნებიან, თუ არ შეიტანე სახლს გაეყიდიანო, მე კი ფული არა მაქვს, შეჩივლა რეზიკოს დანაღვლიანებულმა.

რეზიკომ ეს კარგათ იცოდა, მაგრამ იტყობოდა:

— იმდენს მაინც ვერ მოახერხებთ, ამ ჟამათ დააკმაყოფილოთ ბანკი?

— სულ აღარა მაქვს ნაღდი, მიუგო ქალმა და თავი ჩაღუნა, თვალეზზე ცრემლი მოედინა.

რეზიკო შეწუხდა, ფიქრს მიეცა, მერე აინება მალლა, მისწია სკამს ქალისკენ, ოდნავ მიაკრა ხელი იმის მაჯას, რომელიც უღონოთ გადმოჰკიდებოდა საეარძლის ფთას, და დაიწყო:

— თქვენ იცით, რა მეგობრობა მქონდა განსვენებულ თქვენ მეუღლესთან, რა პატივს გცემთ თქვენ და იმედი გულდასმით მოისმენთ ჩემ აზრს.

— ბძანეთ, ბატონო! მიუგო ქალმა. უნდოდა ხელი მოეცილებოდა, რადგან ვაჟკაცის ხელი მის ხორცსა წაეღო, მაგრამ ეღოთ გაბედა ეს მოძრაობა, რად-

გან კაცს ისე ეჭირა თავი, თითქო ფიქრისაგან გატაცებულს არ ესმოდა რასა შერებოდა.

— შესატანი ფული მაინც და მაინც ბევრი არ არი. მართალია დიდი მდიდარი არა ვარ, მაგრამ ახლაცე მოგართმევდით მაგ ფულს, რომ ერთი მოაზრება არ მამბრკოლებდეს. ეთქვათ, ახლა შეიტანეთ ხედრი ფული, მერე ხომ ისევ მოგთხოვენ და ასე ყოველთვის რამდენსამე წელიწადს. რომ ველარ შეძლოთ როდისმე, სახლი მაინც გაიყიდება და ეს ამდენი შეტანილი ფული დაიკარგება, რადგან ვინ იცის მერე როგორ დაფოლდეს სახლი: ხომ მოგვსენებათ შერობა მალე ფუჭდება, თუ დიდი მოცლა არა აქვს. არა ჯობია გამოსაშვები სისხლი ახლაცე გამოუშვათ?

— გაყიდვის ნება რომ მიეცე, ვინ იცის რა იათათ გაიყიდოს, იქნება ვალი ძლიეს მოიშოროს.

— რა ბძანებაა! აქ არ გახლავარ? მე თითონ შეველ ვაჭრობაში და ძალიანაც ავწევ ფასს, ისე რომ ვალიც მოიშოროს სახლმა და ფულიც დაკრჩეთ. იმ ფულით შეგედლებათ ოჯახის ზოგიერთი საქმეებიც გაასწოროთ და ოთახებიც დაიგირაოთ სადმე, ისე რომ სარგებელში იცხოვრებთ, თავნი უკვდავი იქნება.

ნუშოს ჭკუაში დაუჯდა რჩევა, მით უფრო რომ ნაღდი უჭირდა. დათანხმდა. სახლს რომ ჰყიდდენ, რეზიკოც შეეცაჭრა; დიდ რიხით დაიწყო ფასის აწევა, მაგრამ მალე ჩაჩუმდა, როცა ერთმა მუშტარმა ათ თუმნინა ჩაუღო ხელში, ოღონდ თავიდან მოეშორებია. ქერიეს მაინც დარჩა ფული, მოიშორა ნისიები. დაიგირავა ვანქის უბანში სამი სუფთა ოთახი და რამდენჯერმე აიარ-ჩაიარა ბაზარში დანარჩენის გასაფლანგავათ.

რეზიკომ ახლა უფრო გაახშირა ქალთან სიარული: შეელოდა ბანკის საქმის გაწმენდას, სახლის დაქირავებას და მოწყობას. შეაჩვია ქალს თავისი თავი. მერე აკრძობინა, რომ შეეყვარებულა. ბოლოს გაუცხადა, უშენოთ სიცოცხლე ჩაღათ მიმაჩნაო, ცოლათ წამომყეო. ნუშო დაფიქრდა და დათანხმდა.

— აი, ჩემო სიცოცხლე, ეუბნებოდა შეჩეეული ვაჭკაცი ქალს, დადგება შემოდგომა და ჯვარი დაეწვროთ. ქორწილს ხარჯი უნდა, დიდ ძალი ნაცნობი მყავს და უიმისოთ არ შეიძლება. მამულითა ეცხოვრობთ და მოსავალს მოველით ხოლმე; ღალის პურს შემიკროვებენ, ღვინოს დამიყენებენ და გამოეწყობა საქმე.

— ევ კარგი, მაგრამ ათას ხმებს რომ ავრცელებენ ჩვენზე..

— ილაპარაკონ, ნათელო ჩემო! თითონე შეტრცხვებთ, როცა ჯვარს დაეწვროთ და ნანენ რა წმინდა განძრახვა გექონია. ცოტაც, ჩემო ყველაფე, და

ეღირსებით იმ დღეს, როცა თავისუფლათ შეგვედლება ერთათ ცხოვრება, ეალერსებოდა ვაჭკაცი ქალს და უკოცნიდა ღამაზ თვალებს.

გ. ბანოვი.

(შემდეგი იქნება)

კრიტიკული განხილვა.

(მ. გ. ჯანაშვილი. შოთა რუსთაველი, თბილისი. 1896 წ.)

„დღემდის საქართველოს ისტორიას ნამდვილი ისტორიკოსი არ გამოჩენია და ჯერ არც შესაძლებელია, რომ ვინმე გამოჩნდეს“.

გ. წერეთელი.

მკითხველი, უეჭველია, შენიშნავდა, რომ ჩვენ ბ. მ. ჯანაშვილის წიგნის გარჩევაში უმთავრეს ყურადღებას ეაქცევით მხოლოთ იმ კითხვებს, რომლებსაც საზოგადო ხასიათი აქეთ და რომელთა ასე თუ ისე გადაწყვეტას რაიმე ნაირი მნიშვნელობა აქვს ჩვენი მწერლობის სეგბედის გამოსაკვლევათ. ამიტომ მკითხველს წინ-და-წინვე ეუცხადებთ, რომ ბ. ჯანაშვილის შრომის ათასგვარ წერილმან შეცდომათა და ნაკულევენებათა დასახელებას ჩვენ განხილვაში იგი ნუ ეძებს; ამ გვარი შრომა ჩვენ ძლიერ შორს წავგიყვანდა და ამასთავე არც იმდენათ გამოსადგვარია მისთვის. მკითხველისთვის სრულიად საკმარისია, როცა მას მსჯელობის უმთავრესი საფუძველი აქვს ხელში; ის მაშინ მარჯვე გზაზე დამდგარი და საქირა მხოლოთ უკან აღარ ჩამოდგეს და მუდამ წინ მიისწრაფებოდეს. აი, სწორეთ ამნაირი მკითხველი გეყავს ჩვენ ყოველთვის სახეში; დანარჩენებზე ჩვენ არ ელაპარაკობთ. მაშ, გადავიდეთ პირდაპირ იმ კითხვის გარჩევაზე, თუ როგორ შეასრულა ბ. ჯანაშვილმა თავისი მეორე დაპირება: შოთა რუსთაველის „ქმნილების ბეჭდვისა და მეცნიერულათ შესწავლის ისტორიის“ გაცნობა. ეცდებით ამასთანავე, რაც შეიძლება, მოკლეთ მოკჭრათ სიტყვა ამ საგანზე.

ერთი ღირსება „ვეფხისტყაოსნისა“ იმიდანაც ჩანს, რომ ჩვენში, წინეთ და ახლაც, იშვიათათ მოიპოვება იმისთანა მწერალი, რომელსაც როგორმე არ მოეხსენებოდა რუსთაველი და მისი „ვეფხისტყაოსანი“. ამნაირი წესი თითქმის საეაღღე-

ბულოთ იყო გამხდარი ჩვენ მწერლობაში ამ უკანასკნელ დრომდე და არა თუ მარტო ჩვენი მწერლები, კიდევ უფრო უცხოელები, რომლებსაც უწერიათ თუ არ უწერიათ რაიმე ჩვენი ისტორიის შესახებ, თავის მოვალეობათ ხდიდნენ, რამდენიმე ქები-თი სიტყვა მაინც ეძღვნათ რუსთველისთვის, რომ მით ემოქმედნათ ჩვენ თემოყვარებაზე. ამის გამო დღეს კი ძალი მასალა არსებობს, „ვეფხისტყაოსანზე“. მეორი მხრით ჩვენ რამდენათმე ვიცით, თუ რა ხასიათისაა ეს მასალა: მოკლებული ღრმა ისტორიულ ანალიზსა და მკაცრ პიროვნულ კრიტიკულ დაფასებასა, ეს მასალა აშენებულია მხოლოდ წინ-და-წინვე შედგენილ ცალ-მხრივ მსჯელობაზე. ბ. მ. ჯანაშვილი მოიწადინა „ყველა ამ მასალის შეტანა“ თავის შრომაში. თუ მივიღებთ მხედველობაში, ერთი მხრით, იმ გარემოებას, რომ ყოველ შემთხვევაში ამ მასალის გაცნობა მკითხველისათვის საინტერესოა, და მეორე მხრით, იმას, რომ ეს მასალა „გაბნეულია სხვა-და-სხვა გამოცემებში“, მაშინ ჩვენ დაეინახავთ, თუ რამდენათ სასარგებლო საქმისათვის მოუყიდა ხელი ავტორს. მაგრამ, სამწუხაროთ, ჩვენ წინ-და-წინვე შეგვეძლო გვეფიქრა, რომ ჩვენი ავტორი, რომლის გონება დისციპლინის მკაცრ დარჯაკში არ არის გატარებული და რომელიც ამავე დროს სრულიად ყალბ მეთოდს ადგია, ამ დაპირებას ვერ შეასრულებდა.

ბ. ჯანაშვილს თავის შრომაში მოჰყავს, მაგალ., სხვა-და-სხვა შეხედულებანი „ვეფხისტყაოსანზე“, წარმოთქმულნი მეფე თეიმურაზის დროდან († 1663 წ.) თითქმის ვიდრე ამ უკანასკნელ ხანამდე. ამ მხრით ბ. ჯანაშვილის წიგნი სწორეთ რომ ერთათ ერთია ჩვენ ლარბ მწერლობაში. მაგრამ ამითვე თავდება ამ წიგნის მნიშვნელობა. მკითხველს შეუძლია აქ გაიცნოს სხვა-და-სხვა მწერალთა თუ მკვლევართა შეხედულებანი „ვეფხისტყაოსანის“ შესახებ (თუმცა საესებით არც ეს, როგორც ქვეით დაეინახავთ) და მორჩა და გათავდა. ავტორი ამ შეხედულებათა კრიტიკულათ დაფასებისათვის არაფერს არ იძლევა, არავითარ კრიტიკრიუმს არ აწვდის მკითხველს, რომლის მეოხებით ამ უკანასკნელს შეეძლოს ცოტათ, თუ ბევრათ თითოეულ მის მიერ მოყვანილი შეხედულების ღირსეულათ გარჩევა და დაფასება. უამისოთ კი ამ გვარი შრომა ყოველსავე მნიშვნელობას ჰკარგავს. მართლა, რა გამოცემა იქიდან, რომ მკითხველი გაიცნობს სხვა-და-სხვა შეხედულებას, თუ მას იმავე დროს არ მივაწვდით საფუძვლიანათ შემუშავებულ კრიტიკრიუმს, რომლითაც მან უნდა გაზომოს და აწონ-და-წონოს თითოეული შეხედულება და დაემყაროს მხოლოთ იმას, რომელიც მკვიდრ საფუძველზე იქნება

აშენებული, და არა მარტო ყოყორულ მსჯელობაზე. რაც შეეხება „ვეფხისტყაოსანს“, თუმცაღა, ერთი მხრით, მართალია, რომ ყველა მწერლები, რომელთა შეხედულებანი ბ. მ. ჯანაშვილს შეუტრებია თავის წიგნში, სრულიად თანახმანი არიან იმაში, რომ ეს პოემა მაღალი ხელოვნური ნაწარმოებია; მაგრამ, მეორე მხრით, ესევე შეხედულებანი ისე ეწინააღმდეგებიან ერთი მეორეს, რომ იმათი ერთმანეთთან შეთანხმება ყოვლად შეუძლებელია. ამ ნაირია, მაგალ., ერთი მხრით, ვახტანგ VI და პლატონ იოსელიანის შეხედულებანი, რომლებს წარმოადგენთ „ვეფხისტყაოსანი“ ქრისტიანული პოემა (ვახტანგი VI), ანუ „სასულიერო მიმართულების“ ნაწარმოები (პლ. იოსელიანი), და მეორე მხრით, ყველა დანარჩენი მწერლები, რომლებიც ასე თუ ისე სხენებულ პოემაში ხედვენ საერო მიმართულების ნაწარმოებს. აქ აუცილებლათ საჭიროა ან ერთ შეხედულებას უნდა მიეკედლო და ან მეორეს; ან უნდა იწამო, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ სასულიერო მიმართულების პოემა, ან და წმინდა საერო ნაწარმოები. მაგრამ ამასთანავე აუცილებლათ საჭიროა, რომ ერთ შეხედულებას მიემხრობა თუ მეორეს, ყოველ შემთხვევაში გასამართლებელი საბუთი უნდა გვეპოვოს ხელში, საბუთი ცხადი და ნათელი, და არა საორკოფო. ბ. მ. ჯანაშვილის წიგნაკი არავითარი მხრით არ აკმაყოფილებს ამ მოთხოვნილებას. თუმცა ისიც უნდა შევნიშნოთ, რომ, თუ მივიღებთ სახეში ერთი მხრით იმ გარემოებას, რომ ჩვენი ავტორი შოთა რუსთველის ლიტერატურულ წინაპრებს ხედავს წმიდა მამებში, და მეორე მხრით, თუ მოვიგონებთ იმასაც რომ ის თავის წიგნაკში „მოსე ხონელი და მისი ამირან-დარეჯანიანი“ ალგორითლათ ხსნის, როგორც „ამირან-დარეჯანიანს“, ისე თვით „ვეფხისტყაოსანსაც“, მაშინ ჩვენ გავიგებთ, რომ ბ. ჯანაშვილის შეხედულებით „ვეფხისტყაოსანი“ წმინდა ქრისტიანული ნაწარმოებია. 1)

1) რადგანაც ქრისტიანული ხასიათი „ვეფხისტყაოსანს“ არაფერში არ ატყუია, ამიტომ ბ. ჯანაშვილი იძულებული იყო ეს პოემა ალგორითლ ნაწარმოებათ მიეჩინათ. მოკავრებთ მკითხველს, რომ ამნაირი ასხნა „ვეფხისტყაოსანის“ ასადი არ არის. ჩვენ ვიცით, რომ სასულიერო წოდებას ეს პოემა ქრისტიანული სწავლის საწინააღმდეგოთ მიანდა და ამიტომ სასტიკათ დეკნინდა მას. ვახტანგ განმდებულმა მოინდომა „ვეფხისტყაოსანის“ დაცვა ამნაირი დეკნიდან. ეს შეეძლო მას იმ დროს მსოფლოთ ერთი საშუალებით, ე. ი. რუსთველის პოემა მიეჩნია როგორც ალგორით, რომელიც გამოგონილია ადამიანთ სასწავლებლათ. მაგრამ საინტე

ამნაირია ავტორის ნამდვილი შეხედულება „ეფესის-ტყაოსანზე“, თუმცა ისიც უნდა შევნიშნოთ, რომ იმ წიგნში, რომელსაც ჩვენ ამ წამათ ვაჩვენებთ, ეს შეხედულება გარკვევით არ არის განმარტული; იგი დაბეჯითებით წარმოთქვა ბ. ჯანაშვილმა „მოსე ხონელში“, სადაც მან, ერთი მხრით აღიარა „ეფესის-ტყაოსნის“ ალეგორიული ხასიათი, და მეორე მხრით, მსგავსება აღმოაჩინა ამ პოემის პირველი ხანის სიტყვებსა: „რომელმან შეჰქმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა“ და სხვ. და მეთავე საუკუნის „საგალობლის“ შემდეგ სიტყვებს შორის: „რომელმან სიბრძნით დაჰბადნა ცანი ძალითურთ და შეჰქმნა ქვეყანა ყოვლითა თანამკვიდრითურთ“. 2) მაგრამ განა სარწმუნოა და სახეში მისაღები ეს საბუთი? ალეგორიული ახსნის შესახებ ჩვენ უკვე წარმოვთქვით ჩვენი აზრი ზევით; რაც შეეხება „ეფესის-ტყაოსნის“ ზემო-ნაწილებს სიტყვების დამოკიდებულებას „საგალობლის“ სიტყვებთან, ამაზე აი, რა უნდა ვთქვათ: თუნდაც რომ ეს დამოკიდებულება ნამდვილი იყოს, რაც ძნელათ მისაღებია, ჩვენ დროში ვინ გვეტყვის დარწმუნებით, რომ ის ტაეპი, რომელიც იწყება სიტყვებით: „რომელმან შეჰქმნა სამყარო და სხვ.“ ნამდვილათ რუსთაველს ეკუთვნის და ყალბი არ იყოს? მაგრამ თუნდა დავეთანხმოთ ბ. ჯანაშვილს იმაში, რომ ეს სიტყვები სწორეთ რუსთაველს ეკუთვნის და კიდევაც ისინი მას „საგალობლიდან“ უსესხებია; რა გამოვა აქედან? საქმე ის არის, რომ ბ. ჯანაშვილის შეხედულების შეცდომა უმთავრესათ იქიდან მტკიცდება, რომ ის ერთ რომელსამე გამოგლეჯილ ადგილზე ამყარებს თავის მოსაზრებას და არა მთელი პოემის საზოგადო მიმართულებასზე.

როგორც ზემოთ შევნიშნეთ, ბ. ჯანაშვილი ამ მის მიერ შეთვისებულ შეხედულებას თავის უკანასკნელ წიგნში („მოთა რუსთაველი“) არ არკვევს; ამის

რუსთა გიცრადეთ, თუ როგორი ძლიერი სიტყვებით სა-
მუდამით უარსება ეს შესუდულება ჯერ კიდევ შეარძო-
რე წლებში დ. ჩუბინაშვილმა. „კასტანჯი აშკარათ აკლან-
ნურებს დი აზვადებს საქმეს, როცა სდმრთო-წრილის
მუნღებს აღარებს ამ პოემის იმ ადგილებს, რომლებიც
სრულებით იმათ არ შეესაბამებან, —სადაც ავტორი
სრულებით ამაზე არ ჰფიქრობდა. ერთი სიტყვით, გა-
საკვირველია და უსწრდელადაც იქნება, რომ ეს ნაწარ-
მოკი მივიღოთ, როგორც ქრისტიანული მისტიკური
პოემა“. იხ. Грива. хрест., ч. II, стр.: „0 грива. поэмѣ
Вен.-Гр., გვ. V.

2) იხ. „მოსე ხონელი და მისი „ამიან-დაწყვა-
ნიანი“, გვ. 55—56. ზიარებლათ ეს შედარება წარმო-
თქმულა ბ. ჯანაშვილის მიერ მის „საუნჯეში“.

შესახებ მკითხველის ის აქ რაღაც განუსაზღვრელ მდგომარეობაში ტოვებს და სამაგიეროთ ის ვითომ სულ სხვაგვარ მოსაზრებებს გვაწვდის. რაში მდგომარეობენ ეს ბ. ჯანაშვილის „მოსაზრებანი?“ ამ კითხვის გამოსარკვევათ მკითხველის ყურადღება უნდა მიექციოთ შემდეგ გარემოებას. ჩვენ ვიცით, თუ რაში მდგომარეობს ბ. ჯანაშვილის წიგნის ერთ-ერთი მნიშვნელობა, —ეს სხვა-და-სხვა მწერალთა მიერ სხვა-და-სხვა დროს და ადგილას წარმოთქმულ შეხედულებათა შეკრება ერთ წიგნში. ვიცით აგრეთვე ისიც, თუ რაში მდგომარეობს ყოველივე ამგვარი შრომის, მაშასადამე თვით ბ. ჯანაშვილის შრომისაც, ერთი უმთავრესი ნაკლულევალება, ე. ი. იმნაირი კრიტიკიუმის უქონლობა, რომელიც დამყარებულია მხოლოდ მკაცრ მეცნიერულ საფუძველზე. მაგრამ, სამწუხაროთ, ბ. ჯანაშვილის შრომის ნაკლულევალება მართო ამით არ ისაზღვრება. საქმე ის არის, რომ ჩვენს ავტორს სხვა მწერალების აზრები „ეფესის-ტყაოსნის“ შესახებ საცხებით არ მოყავს, ბევრი მათგანი მას თავისებურათ გადუქვთებია და ამის გამო რამდენათმე კიდევაც დაუმზინჯებია. შეიძლება, ამაზე ჩვენ გვიპასუხოთ: ამგვარ შრომაში ეს აუცილებელი არის, რადგანაც აზრების შემოკლებას თხოულობს ყოველივე ამგვარი შრომის ტენიკური მხარეა. ჩვენ არ ვეცხებით იმას, კარგია ეს თუ ცუდი. ჩვენ შევეცხებით მხოლოდ, აი, რას: ბ. ჯანაშვილს მოჰყავს, მაგ., დ. ჩუბინაშვილის შეხედულება „ეფესის-ტყაოსანზე“ (გვ. 27 და 47—49). ხოლო ჩვენ ავტორს არ დაუნახავს საკიროთ, რომ მკითხველისთვის გაეცნო ჩუბინაშვილის სტატიის ის ადგილი, სადაც ეს უკანასკნელი უარსყოფს იმ აზრს, ვითომ ეს პოემა ქრისტიანული მიმართულების ნაწარმოები იყოს³⁾. რისთვის მოუვიდა ეს ბ. ჯანაშვილს: უყურადღებობის გამო, თუ განზრახ, რადგანაც ამგვარი შეხედულება არ ეთანხმება მისას? ჩვენ ეს არ ვიცით. მაგრამ ამას ვერ ვიტყვით დ. ჩუბინაშვილის წერილის იმ ადგილზე, სადაც ეს უკანასკნელი ამბობს, რომ რუსთაველის პოემასა და თამარ მეფის ცხოვრებას შორის შესამჩნევი მსგავსება არსებობს და ამის დასამტკიცებლათ აღარებს „ეფესის-ტყაოსნის“ ამბებს სხვა-და-სხვა ეპიზოდებს თამარ მეფის ცხოვრებიდან. ბ. მ. ჯანაშვილი თითქმის შეუცვლელათ იმეორებს ჩუბინაშვილის მიერ ნათქვამს ამ საგნის შესახებ, მაგრამ ამ უკანასკნელს როგორც ამ აზრის პირველათ წარმომთქმელს ერთი სიტყვითაც არ იხსენიებს; პირიქით ბ. ჯანაშვილი ჩუბინაშვილის შეხედულებას

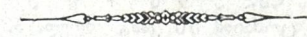
3) იხ. ზემოთ დისასკლებული სტატია დ. ჩუბინაშვილისა, გვ. V.

მოგეწევის, როგორც საკუთარ თავის „მოსაზრებას“. აქ ჩვენ ადგილი ნებას არ გვაძლევს შემონათქვამის დასამტკიცებლათ, დ. ჩუბინაშვილის და ბ. მ. ჯანაშვილის წერილების ადგილი ერთი-ერთმანეთს შეეფარდეთ და მით აშკარათ დაენახათ მკითხველს, თუ ვის ეყუთენის ის შეხედულება, რომელიც ბ. ჯანაშვილს მიუთვისებია. ყოველ შემთხვევაში, ამაში დასარწმუნებლათ მკითხველს შეუძლია მიმართოს დ. ჩუბინაშვილის დასახელებულ წერილს „ვეფხისტყაოსანზე“, სადაც VII და VIII გვერდზე ის ამოიკითხავს ნათლათ და გარკვევით ყოველსავე იმას, რაც ბ. ჯანაშვილის თავის მოსაზრების სახელით გაუქიანურებია თითქმის ოც-და შეიდ გვერდზე (66—93 გვ.). ამ გაქიანურებას თავის თავით უნდა მოყოლოდა განსხვავებაც, მაგრამ განსხვავებაც არის და განსხვავება: ბ. მ. ჯანაშვილის განსხვავება დ. ჩუბინაშვილისაგან ამ მხრივ მარტო გარკვევას, და არა შინაარსის მხრით. პროფ. ჩუბინაშვილმა, მაგ., აღნიშნა რამდენიმე მხრით მსგავსება „ვეფხისტყაოსანსა“ და თამარის ისტორიის შორის („ქართლის ცხოვრება“); მაგრამ მას ხსენებული პოემის და „ქართლის ცხოვრების“ მსგავსი ადგილები ერთი-მეორესთვის არ შეუფარდებია. ვინ იტყვის, რომ ამგვარი შეფარდება საჭირო არ ყოფილიყო; მაგრამ ამგვარი შრომა სულ უბრალოა, ყოველნაირ ორიგინალობას მოკლებული. ბ. მ. ჯანაშვილმაც აიღო და პროფ. ჩუბინაშვილის მიერ ნაჩვენებ მსგავსებათა კვალობაზე, ერთი იოტის შეუცვლელათ, ამოწერა, ერთი მხრით, „ქართლის ცხოვრებიდან“ და, მეორე მხრით, „ვეფხისტყაოსნიდან“ ის ადგილები, რომლებიც, მისი და დ. ჩუბინაშვილის წარმოდგენით, ერთ და იმავე ფაქტებს ანუ შემთხვევებს აღნიშნავენ. თუ გნებავთ ამავე გარემოებაში შეიძლება მოინახოს ბ. ჯანაშვილის წიგნის მეორე ლირსება; მაგრამ, სამწუხაროთ, როცა ჩვენი ავტორი აღარ კმაყოფილდება იმ საზღვრებით, რომლებიც პროფ. ჩუბინაშვილმა შემოახაზა და ცდილობს ეს მსგავსება ყოველ წერილმან ფაქტებზე თუ შემთხვევაზე გადაიტანოს, მაშინ სწორეთ რომ სასაცილო დასკვნამდის მიდის. სასაცილოა, მაგ., ბ. ჯანაშვილის შემდეგი დასკვნა: „ნესტანი რომ ფეციება ტარიელს, ჩემს ქაღალდსა მგ შენთვის დაეცავ, შევინახავო, განა იგივე ქაღალდის შენსთვის საწილად არ უდევს იმ ამბავს, რომ რუსზე ჯერის-წყრის შეშდევ, ვინ იცის, იმავ დღესვე იგი რუსი წაგზავნეს უკან!“ (გვ. 90—1, კურსი იქვე ჩვენია). მოდი და ნუ გავგეცინება ამგვარ მოსაზრების წაყითხვას შემდეგ! ამნაირ დასკვნამდის შეუძლია მისვლა მხოლოდ იმას, ვინც მარტო წერილმანი და ყოველად უმნიშვნელო ფაქტების შემჩნევას

ვერ გაცილებია. მაგრამ ბ. ჯანაშვილი მარტო ამ დასკვნით არ კმაყოფილდება: წერილმანი ფაქტებით გატაცებას და ცალკე გამოვლევადი სიტყვებით ხელმძღვანელობას იქ, სადაც მწერალი მხოლოდ საზოგადო მიმართულებას უნდა აქცევდეს უმთავრეს ყურადღებას, აი, რა საუცხოვო დასკვნამდის მიუყვანია კიდევ ჩვენი ავტორი: „ვეფხისტყაოსანში“— გვეუბნება ავტორი—არის ერთი ადგილი, რომელიც გვიმტკიცებს, რომ რუსთავედი მონაწილე ყოფილა თავის გმირების მოქმედებაში (კურსი იქვე ჩვენია). აღწერს რა შოთა როსტევენი მფისა და აეთანდილის ნადირობას, მერე „უცხო მოყმეს“ შეხედლას და ამ მოყმის გადაკარგვას,— გვეუბნება: „მასვე წამსა დიკარგა, არ უნახავს თვალს ჩვენსა“ (კურსი იქვე ავტორისაა, გვ. 75). რასაკვირველია, თუ ამ ფრაზის მეტი არ ამოიკითხავთ—რა „ვეფხისტყაოსნიდან“, იმ შემთხვევაში მართლა შეგიძლიათ დაასკვნათ, რომ რუსთაველს, პოემის დამწერს, თითონაც მიუღია მონაწილეობა თავის პოემის გმირების მოქმედებაში; მაგრამ თუ ცოტათ თუ ბევრათ გაცნობილი ხართ რუსთაველის ქმნილების მთელ შინაარსთან, მაშინ თქვენ არ შეგიძლიათ არ დაასკვნათ, რომ ბ. მ. ჯანაშვილის მსგავსობა ყოველ გვარ საფუძველს მოკლებულია. აი, მარტო ამით განსხვავდება ბ. ჯანაშვილის მოსაზრებანი დ. ჩუბინაშვილის მოსაზრებისაგან. კითხვა იმის შესახებ, თუ ვის სასარგებლოთ მოწიბობს ეს განსხვავება, სულ მეტია.

ფ. მასრაძე.

(შემდეგი იქნება)

საქველ-მოქმედო საქმე.

რედაქტორო! უმოარჩილესათ გთხოვთ თქვენი პატივცემული გაზეთი „კვალის“ შემწეობით გაეფუცხადოთ უგულთიდადესი მადლობა შემდეგ პირთ: ქ-ნ ეფრ. დათვიძისას, ადელი მაჭარაძისას, მღ. პო. ელბაქიძეს, ნ. პეტრიაშვილს, ბ. ხიდურელს, ა. ბოკორიშვილს, ი. როსტომაშვილს, ვ. ნაცვლიშვილს, დ. გიორგობიანს, ს. მესხს, რომელთაც შემოწირეს სხვა-და-სხვა ქართული და რუსული წიგნები ამბროლაურის სახალხო უფასო წიგნთსაცავ-სამკითხველოის სასარგებლოთ; ბ. მეთოდე მხეიძეს, რომელმაც თავის ფულთთ გამოუწერა გაზეთი „მეურნე“ ხსენებულ სამკითხველოს და ბ. ა. ბახტაძეს, რომელმაც შემოწირა ფულთთ სამი მანეთი.

ამბროლაურის სამკითხველოს მმართველი—ლ. მდ. ნიკოფორე კანდელაკი.

II.

კვალის რედაქციას მოუვიდა ერთი თუმანი კნ. მარიამ დავითის ასულის შერევაშიძისაგან (ქობულთა-ვის ქალის) მანგლისში მოგროვილი თავის ნაცნობებთან შორის ზეპირ სიტყვაობის ფონდისთვის მისამატებლათ.

III.

განვიზრახე რა სკოლის დაარსება სოფელს კვა-უთს, სენაკის მაზრაში, გურია-სამეგრელოს ეპარქიის სამოსწავლო საბჭოსაგან, ყოვლად-უსამღვდელოესი ეპისკოპოსის გრიგორის ნებართვით და კურთხევით, მივიღე წიგნაკი ჩასაწერათ შემომწირველთა და შემოწირულთ რაოდენობისა, სასარგებლოთ აწ გასახსნელი სკოლის სკოლისა. მივიწვევე შემწვით ჩემს ნათესაებს, ნაცნობებს, ახმანაგებს, მეგობრებს და უფრო იმათ, რომელთაც ჩემგან ახსოვდეთ რამე დაელება ცხოვრებაში და ჩვენში სწავლა-განათლების გაცრცელებას თანუგრძობდენ, შემეწიონ ამ სკოლის გახსნაში ფულით, წიგნებით და საკლასო ნივთებით. ყოველივე შეწირულობა გამოცხადებული იქნება გაზეთებში და დროამდის დაცული სამოსწავლო საბჭოში. ჯერ-ჯერობით მოვებროვე 86 მანეთი და წარედგინე სამოსწავლო საბჭოში შესანახავათ. აი, სია შემომწირველთა: გურია-სამეგრელოს ეპისკოპოსმა გრიგორიმ 10 მან., დეკანოზმა ელიაემ 2 მან., მღვდ. ნ. სამხარაძემ 1 მან., ყ. ცეცხლაძემ 1 მან., მღვდ. ზ. ყორღანიამ 1 მან., სამსონ ქაეთარაძემ 1 მ., მღვდ. ეპიტოემ 1 მ., კ. ხოფერიამ 2 მან., მღვდ. ცომაიამ 50 კაპ., ჰღვდ. პ. ჰანტურიამ 50 კ., მღვდ. მ. ხეინგამ 1 მან., მღვდელმა ი. ჰანტურიამ 2 მან., გუბა ბარქაიამ 10 მან., კოწია ცომაიამ 1 მ., გ. გულუამ 1 მ., ივანე აფშილაემ 10 მან., ლ. გულუამ 2 მ., სტ. ხუროცილაემ 2 მ., ნ. დგებუაძემ 1 მ., ბერმა ბენელიძემ 40 კ., ის. ხონელიძემ 1 მ., მღვდ. ბ. ხონელიძემ 1 მ., გ. შვედიამ 25 კ., კოტატი ნადარეიშვილმა 1 მ., მღვდ. მ. პაპანდოპულომ 2 მ., ხ. პაპანდოპულომ 1 მ., სიმეონილმა 50 კ., ლ. კანდილმა 1 მ., ს. სიმეონილი 1 მ., ძმებმა მატაქსიმ 1 მ., ძმ. ანასტასიალიმ 1 მან., ჯ. სირომ 1 მან., გ. ჩხიკვაძემ 20 კაპ., პ. მატაქსიმ 1 მან., ე. ცირამილისმა 1 მან., ძმ. პინდოვლიმ 1 მ., ძმ. ხარალამიმ 1 მ., ი. კუცურიმ 1 მ., მ. პ. 1 მ., ნ. აჯაფუარიძემ 3 მ., იეროკლიმა 1 მ., ს. საბაშვილმა 2 მ., ასტამატიმ 1 მ., ათა აფშილაემ 2 მ., ბლ. მღვდ. კ. გაწერელიამ 1 მ., ნ. მანდარაძემ 1 მ., იონა (მეუნარგია) 5 მ., ტ. ჩიქოვანმა 2 მ., პ. პარქაიამ 5 მ., ბლოდ. ნ. ალბიშა-

იამ 2 მ., მღვდ. ი. ხუხუნმა 5 მ., მღვდ. პ. თვალთვაძემ 1 მ., მღვდ. კ. თოფურიძემ 1 მ., მღვდ. ა. ქეარცხავამ 1 მ., მღვდ. პ. გოშუამ 1 მ.

წვერი—საქმის მწარმოებელი გურია-სამეგრელოს ეპარქიის სამოსწავლო საბჭოსი სტეფანე ძიძის-ტაჭაშვილი.

„კვალის“ ფოსტა.

სოფ. ქვემო-მანსასს. ბ. №26-ს. სრულიად ეეთანხმებით თქვენ აზრს მანდაური „მოღვაწის“ შესახებ. სამწუხაროთ ჯერ-ჯერობით უდროვოთ მიგეაჩინა მაგ საგანზე ლაპარაკი აღეძრათ.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წიქოულის.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა .

თავჯდომარე ქალაქის საბჭოს აღმსრულებელი კომისიისა, რომელიც დაარსებულია წყალ-დილობის გამო დაზარალებულთა შემწეობის აღმოსაჩენათ, თანხმით დადგენილობისა ხსენებული კომისიისა 1896 წ. 5 ივნის, ამით საყოველთაოთ აცხადებს, რომ იმ პირთ, რომელთაც რაიმე ზარალი მოსვლიათ წყალ-დილობისაგან, შეუძლიათ მიმართონ კომისიის პირად მოსალაპარაკებლათ კვირაში ერთხელ, შაბათობით, საღამოს 8 საათიდან, ქალაქის საბჭოს დარბაზში; წერილობითი თხოვნები კი კომისიის სახელგაზე მთილებიან ყოველ დღე ქალაქის მდიანის მიერ შუადლის ორ საათამდის, ქალაქის საბჭოს დარბაზშივე.

დაიბეჭდა და იყიდება

წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების გამომცემი № 27

ოქროს მოქვაბრულები

მოთხრობა ცხოველისი

გადმოღებული

ალექსანდრე მინერ

ფასი 15 კაპ.

(10—3)